

T A
Č R

VI.

Příloha 2

PODKLADOVÁ STUDIE PRO NÁVRH PROGRAMU ÉTA

(leden 2016)

Obsah:

1	SHRNUTÍ	4
2	SOUČASNÝ STAV A TRENDY V OBLASTI PODPORY SPOLEČENSKÝCH A HUMANITNÍCH VĚD	9
2.1	ROZHOVORY	9
2.1.1	Výstupy expertních skupin – kulaté stoly	9
2.1.2	Rozhovory se zahraničními experty	11
2.2	REŠERŠE	13
2.2.1	Zahraniční dobré praxe	13
2.2.2	Vymezení k rešerši zpracované K. Kadlečkovou (TCAV)	16
2.2.3	Sociální inovace	17
2.2.4	Výstupy aplikovaného výzkumu společenských a humanitních věd	18
2.2.5	Kreativní ekonomika a kulturních a kreativních odvětví	19
3	VAZBA NA REALIZACI MEZINÁRODNÍCH, NÁRODNÍCH NEBO RESORTNÍCH STRATEGIÍ	21
3.1	VAZBA NA NÁRODNÍ INICIATIVU PRŮMYSL 4.0	21
3.2	VAZBA NA STRATEGII MEZINÁRODNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI	25
3.3	VAZBA NA NÁRODNÍ A RESORTNÍ STRATEGICKÉ DOKUMENTY	28
3.4	VAZBA NA HORIZON 2020	30
a)	Člověk a společnost	30
b)	Člověk a prostředí pro jeho život	30
c)	Člověk a ekonomika	31
d)	Člověk a společenský systém	31
4	VAZBA NA PROGRAMY VAVAI	31
4.1	VYMEZENÍ K PROGRAMU BETA	31
4.2	NÁVAZNOST NA PROGRAM OMEGA	32
4.3	REFLEXE PRŮBĚŽNÉHO HODNOCENÍ PROGRAMU OMEGA	33
4.3.1	Přehled silných stránek programu OMEGA	34
4.3.2	Přehled slabých stránek programu OMEGA a doporučení	35
5	INTERVENČNÍ LOGIKA	40
6	ZJIŠTĚNÍ VÝŠE ALOKACE PROSTŘEDKŮ	41
6.1	ANALÝZA ABSORPČNÍ KAPACITY	41
6.1.1	Definice absorpční kapacity	41
6.1.2	Výpočet absorpční kapacity	41
6.1.3	Předpokládaná alokace veřejných financí z prostředků TA ČR	42
6.1.4	Předpokládaná úspěšnost	42
6.1.5	Reflexe výpočtu absorpční kapacity	44
6.1.6	Použitá literatura	44
6.2	PODPORA SPOLEČENSKÝCH VÝZEV NPOV	45
7	MONITORING A EVALUAČNÍ RÁMEC PROGRAMU	48
7.1	MONITORING	48
7.1.1	Základní typy indikátorů	48

T A

Č R

7.1.2	<i>Metodika indikátorů</i>	49
7.1.3	<i>Indikátory a proměnné</i>	49
7.1.4	<i>Zdroje dat</i>	49
7.1.5	<i>Otevřenost monitorovacího systému</i>	51
7.1.6	<i>Rizika</i>	51
7.1.7	<i>Hodnocení</i>	51
7.2	HODNOCENÍ PROGRAMU.....	52
8	RIZIKA SPOJENÁ S REALIZACÍ PROGRAMU	55
9	SEZNAM PŘÍLOH	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

1 Shrnutí

Úvod

Podkladová analýza slouží především k zajištění relevance nově předkládaného programu ÉTA, tedy k jeho správnému zaměření a využívání. Tematické zaměření programu bylo zjišťováno na empirickém základě pomocí nástrojů jako rozhovory (kap. 3.1), řešerše domácích politik (kap. 4), řešerše zahraniční dobré praxe (kap. 3.2.1), rozhovory se zástupci odborné veřejnosti a s resorty v rámci kulatých stolů (3.1.1) nebo reflexe hodnocení předcházejícího programu (OMEGA) (kap. 5.3). Z takto získaných informací (shromažďovaných kontinuálně od ledna 2014 do prosince 2015) byla sestavena intervenční logika programu, tedy přehled cílů, vstupů, výstupů, výsledků a dopadů programu (kap. 6). Tyto analytické aktivity přispívají ke zvýšení relevance programu tak, aby řešil problematiku společensky vyžadovanou, realizovatelnou a následně českou společností využitelnou. To vše s ohledem na specifické potřeby aplikovaného výzkumu společenských a humanitních věd, resp. výzkumu, který napomáhá vyčerpání inovačního potenciálu těchto věd. Pro stanovení výše alokace prostředků na program sloužil jak výpočet absorpční kapacity programu, tak snaha o vyrovnaní dosud nízké (a v některých případech nulové) podpory společenské a humanitní dimenze v cílech výzkumu, vývoje a inovací (VaVal) z NPOV¹ (kap. 7.2). Monitoring a evaluační rámec programu umožní měřit jeho efektivitu, neboť v předstihu navrhuje způsob a plán hodnocení programu. Podkladovou studii uzavírají rizika programu a doporučení jejich minimalizace.

Zaměření programu

Program ÉTA je zaměřen na podporu zapojení společenských a humanitních věd do projektů výzkumu, vývoje a inovací, které jsou přínosné pro udržení a zvyšování kvality života člověka a které reagují na dynamické proměny současné společnosti v oblastech sociální, kulturní, ekonomické, environmentální nebo technologické. Společnost, průmysl a celá ekonomika prochází zásadními změnami způsobenými rozvojem a zaváděním digitalizace, internetu věcí, internetu služeb, virtuální reality, robotizace, kybernetiky nebo umělé inteligence a dalších nových technologií. Tyto změny mají dopady jak na výrobu a služby, tak na pracovní, sociální a kulturní život člověka. Česká republika musí na tyto trendy odpovědně reagovat také, protože skýtají obrovské příležitosti z pohledu udržitelnosti a zvýšení produktivity průmyslové výroby a služeb a potažmo poptávky po kvalifikované práci. Tyto společenské, kulturní a ekonomické změny budou vyžadovat též velmi intenzivní a soustředěný společenskovědní a humanitní výzkum a jeho propojení se sférou průmyslové výroby, ať už v oblasti výzev světa práce a vzdělávání, změny kulturních a společenských vzorců, sběru a vyhodnocování dat, legislativy, efektivitu využívání zdrojů, sociálních dopadů nebo v souvislosti s rozšiřováním prostoru virtuálního světa.

Program tak přispěje k naplnění Národní iniciativy Průmysl 4.0 Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky, jejíž realizace bude vyžadovat též velmi intenzivní a soustředěný společenskovědní výzkum v souvislosti se změnami na trhu práce a v systému vzdělávání. Iniciativa Průmysl 4.0 je totiž především o změně ve stylu myšlení lidí – aktivních účastníků veškerých revolučních procesů. Bez

---

¹ Národní prioritě orientovaného výzkumu a experimentálního vývoje

adekvátního společenskovoědního výzkumu se zde společnost neobejde. Bude nutné posílit celý prostor společenskovoědního výzkumu, a ten cíleněji a systémověji podporovat a orientovat.

Společenskovoědní a humanitní výzkum je nezbytný pro úspěšnou realizaci schválené Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR. Vzhledem k potřebě zajistit konkurenceschopnost (českých subjektů a potažmo ČR jako celku) jakožto významný dlouhodobý cíl země je nezbytné, aby došlo k nastavení struktury a procesů pro sledování a následné využití inovací nejen v oblastech technologií, ale především v oblastech řízení veřejné správy a realizace veřejných politik. Součástí výzkumu by také mělo být aktivní sledování nově implementovaných nástrojů zejména vzhledem k inovacím ve veřejném sektoru a sociálním inovacím ve státech, které vedou žebříčky mezinárodní konkurenceschopnosti.

Mění se společenské trendy a životní styl. Na významu získává psychosociální rozvoj člověka, rozvoj jeho měkkých dovedností, ale i spirituality. Do popředí vstupují etické základy společenské koexistence založené na toleranci, vzájemném respektu, odpovědnosti a nediskriminace s ohledem na rasu, etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru či světový názor. Výzvy a příležitosti, které s sebou nese 21. století, mají dopad na fyzické i duševní zdraví člověka. Dynamické společenské změny jsou poháněny mj. i rozvojem digitalizace, internetu věcí, internetu služeb, virtuální reality, robotizace, kybernetiky nebo umělé inteligence a dalších nových technologií. Ty mají – kromě ekonomických dopadů – i dopady na pracovní, sociální a kulturní život člověka. Potřebná je reflexe a adaptace společnosti na výzvy spojené s její atomizací a se stárnutím populace v České republice. Migrační a integrační procesy jsou spojeny s novými nároky jak na „domácí“ sociální mobilitu, tak na problémy migrace spojené s adaptačními nároky a s kreativní reflexí v oblastech filosofické a historické. Cílená migrační politika bude muset být vedena i v kontextu zajištění dostatku kvalifikovaných lidí v souvislosti s využíváním nových ekonomických příležitostí, např. principů Průmyslu 4.0., a to ruku v ruce s reformou vzdělávacího systému. S tím souvisí rozvoj komunikačních kompetencí a cizích jazyků, stejně jako inteligentní komunikace v interakci člověk–stroj a průmyslové komunikace stroj–stroj. Na proměnu lidského života, formování společnosti a vnímání světa mají rovněž nemalý vliv média včetně sociálních sítí a mobilních platform. Tvoří se tak prostor pro nové formy osobního vyjadřování, podnikání a komunikace mezi jednotlivci nebo subjekty.

Kvalitně, smysluplně a odpovědně uspořádané a propojené místo je předpoklad rozvoje kvality života a základem pro vzdělávací a ekonomické činnosti společnosti 21. století. Životním prostorem procházejí inovační a technologické procesy s mnoha důsledky pro kulturně-civilizační, sociálně-ekonomickou a environmentální sféru. Člověk svou činností významně zasahuje do fungování krajiny a ekosystémů na globální a místní úrovni. Zapojení společenských a humanitních věd do projektů výzkumu, vývoje a inovací může napomoci dosažení souladu mezi hospodářskými, environmentálními a sociálními zájmy a kulturními hodnotami společnosti. Snížení energetické a surovinové náročnosti výroby, nárůst produktivity ve výrobě, optimalizace logistických tras, technologická řešení pro decentralizované systémy výroby a distribuce energie nebo inteligentní městskou infrastrukturu např. v rámci konceptu smart cities – to mohou být hlavní přínosy souvisejícího výzkumu pro efektivnější využívání zdrojů, zejména v kontextu podpory Průmyslu 4.0. Na významu získává rozvoj bezpečné

T A Č R

dopravy šetrné k životnímu prostředí. Fyzická dostupnost, bezbariérovost, virtuální propojování v regionech a obcích ČR – často v přeshraničním nebo meziregionálním kontextu – může mít pozitivní vliv nejen na zvyšování konkurenceschopnosti, ale i kvality života společnosti. Tím lze přispět k vyrovnání regionálních disparit mezi rostoucími a prosperujícími oblastmi s vysokou a rozmanitou nabídkou na trzích práce a upadajícími strukturálně postiženými periferními regiony. Pro udržitelný rozvoj regionů založeném na vyšší přidané hodnotě je stěžejní využívání partnerství mezi veřejným, podnikatelským a akademickým sektorem včetně environmentální sféry a společností (v odborné terminologii označováno jako pětišroubovice – quintuplehelix). Důležitou úlohu v kvalitě života člověka a společnosti sehrávají oblasti ochrany a plánování krajiny, územního plánování, urbanismu, architektury, veřejného prostoru nebo stavební a bytové kultury, mnohdy za využití moderních informačních, komunikačních a jiných technologií. Udržitelné prostředí pro život vyžaduje řešení komunální soudržnosti a přirozených vazeb s okolní krajinou. Zapojení společenských a humanitních věd do projektů výzkumu, vývoje a inovací je zásadní pro nalézání nových konkurenčních výhod národní ekonomiky a jejich udržitelné a odpovědné využívání. V globální ekonomice dochází soustavně k dynamickým změnám, což se odráží v požadavku na flexibilní reagování veřejných i soukromých subjektů na měnící se podmínky pro udržitelnou konkurenční výhodu ČR.

Člověk svými znalostmi, dovednostmi, zkušenostmi, kreativitou, talentem a duševním vlastnictvím může vytvářet nové konkurenční výhody lokální i národní ekonomiky. Do ekonomického prostředí stále častěji vstupuje inovační potenciál v kombinaci s uměním, novými technologiemi a designem. Strategické využívání designového myšlení zaměřené na uživatele může vést k inovacím výrobků, obchodních modelů, organizačním inovacím a jiným formám netechnologických inovací. V souvislosti s digitalizací, využíváním nových technologií, virtuální reality, internetu a médií vedou tvůrčí činnosti k vytváření nové nabídky a poptávky, novým obchodním modelům a tvorbě přidané hodnoty národního hospodářství. Abychom obstáli nárokům na kvalifikace plynoucím z nových výzev a příležitostí 21. století, zejména z potřeb Průmyslu 4.0, bude nezbytné zásadně zkvalitnit celý vzdělávací systém na všech úrovních včetně odborné přípravy pedagogů. K tomu je nutný rozvoj odpovídajících kompetencí z oblasti technického a kreativního vzdělávání, měkkých dovedností, a souvisejících didaktických metod, a to včetně zajištění rovného přístupu ke vzdělání. Tyto a další výzvy jsou spjaty s generováním velkých dat. Jedná se především o obrazová data, ale i o textová data z internetu, obchodní, telekomunikační, lékařská a bezpečnostní data, různé zdroje signálů a měření ale i kombinovaná multimodální data, která jsou typická například pro systémy autonomního řízení aut, zábavní průmysl a média, finanční sektor, dopravu nebo prodej výrobků. To klade nové nároky nejen na kvalitu a kapacitu elektronické komunikační infrastruktury, ale i na kompetence ohledně způsobu identifikace velkých dat, jejich uchovávání, vyhodnocování a bezpečného využívání, a to včetně principů ochrany soukromí. S udržitelným socio-ekonomickým rozvojem a úspěšným podnikáním souvisí i problematika využití potenciálu diverzity pracovních týmů nebo komunity stejně jako rozvoj etických principů a společenské odpovědnosti organizací. Do popředí tak vystupují principy odpovědnosti, rovnosti a posílení role žen a znevýhodněných skupin obyvatelstva v ekonomickém, společenském a politickém životě. Zapojení společenských a humanitních věd do projektů výzkumu, vývoje a inovací přispívá legitimnímu rozvoji interakce mezi občanem, státem, společností a mezinárodním prostředím daným evropskou integrací a globalizací, a k odpovědné tvorbě veřejných politik a služeb orientovaných na občana. Potřebná je i reakce na výzvy spojené

T A Č R

s participací občanů na státní či lokální správě, a to nejen aktivní či pasivní politickou, ale i dobrovolnickou či komunitní, které pomáhají vytvářet soudržnost celého společenského systému.

Veřejná správa vyžaduje podmínky a mechanismy pro tvorbu nových nebo inovací stávajících účinných politik. Na významu získávají uživatelsky přívětivých veřejných služeb orientovaných na občana. Zavádění experimentálních a behaviorálních metod do tvorby a hodnocení politik a veřejných služeb, využívání antropologických, etnografických metod nebo metod založených na designu mohou být nápomocné při řešení složitých a systémových problémů. Důležitou součástí je empirické hodnocení a vnímání veřejných politik (např. v oblasti hospodářství a konkurenceschopnosti, integrace, sociálního a důchodového systému, predikce ekonomického vývoje, zdraví obyvatel, vzdělávání aj.) a dalších podpůrných nástrojů, a to na celostátní i lokální úrovni a ve všech fázích životního cyklu. Nové ekonomické příležitosti, které s sebou přináší zejména Průmysl 4.0, digitální a kreativní ekonomika nebo principy otevřených inovací a dat apod. vyžadují vytvoření legislativy, která bude aplikovatelná v digitální praxi a současně bude reflektovat budoucí sociální, kulturní a ekonomické změny. Je také nutné nalézat synergie mezi různými mechanismy veřejného a soukromého financování a mezi různými místními a regionálními portfolii, např. v rozvojem principů entrepreneurial discovery process (EDP). Pro rozvoj těchto nových příležitostí je zásadní propojování společenskovedního a technického výzkumu. Výsledky výzkumu a vývoje ve společnosti, resp. inovace, nové technologie a změny s nimi spojené, vykazují rychlejší tempo, než je schopnost společnosti tyto změny absorbovat. Systém podpory výzkumu, vývoje a inovací by proto měl obsahovat – vedle podpory inovačního procesu jako celku – i principy odpovědného výzkumu a inovací včetně jeho genderové dimenze. Interdisciplinarita a diverzita jsou důležitým aspektem správně cílené podpory výzkumu, vývoje a inovací včetně optimalizace podpůrných nástrojů a hodnocení souvisejících politik.

Výzvy a příležitosti 21. století

Návrhu programu předcházela řada aktivit, jejichž výstupy sloužily jako podklad pro design programu ÉTA. Jedním z hlavních záměrů bylo objevit tzv. celospolečenské výzvy a příležitosti v kontextu 21. století, a k jejichž řešení či využití mohou přispět společenské a humanitní vědy. Ze syntézy všech zjištění, které se nalézají v deseti přílohách, a které jsou v tomto shrnutí reprezentovány jednotlivými odstavci, byly definovány „výzvy a příležitosti 21. století“:

- (1) společenské výzvy v kontextu rozvoje průmyslu 4.0;
- (2) digitalizace, virtuální realita a umělá inteligence;
- (3) média a sociální sítě
- (4) demografická změna – stárnutí a fragmentace společnosti;
- (5) migrace a integrace;
- (6) rovné příležitosti & nediskriminace;
- (7) zdraví, psychosociální rozvoj a spiritualita;
- (8) globalizace & regionalizace;
- (9) architektura, urbanismus a životní prostor;
- (10) udržitelnost a životní prostředí;
- (11) fyzické a virtuální propojení;
- (12) sociální, kulturní a vzdělávací výzvy;
- (13) udržitelný růst & nové konkurenční výhody;
- (14) inovační kultura, kreativní ekosystém;
- (15) design, designové myšlení a inovace;
- (16) nové strategické nemateriální zdroje;
- (17) digitální a kreativní ekonomika;
- (18) umění a technologie;
- (19) zakládání podniků & kultura a etika podnikání;
- (20) klastrování a strategické síťování;
- (21) participace občanů na státní správě a komunálním životě;
- (22) ochrana práv duševního vlastnictví, otevřené inovace, velká data;
- (23) strategická podpora výzkumu, vývoje a inovací;
- (24) odpovědný výzkum, vývoj a inovace & společenská odpovědnost organizací;
- (25) tvorba a hodnocení veřejných politik a intervencí;
- (26) veřejné služby orientované na občana.

2 Současný stav a trendy v oblasti podpory společenských a humanitních věd

2.1 Rozhovory

2.1.1 Výstupy expertních skupin – kulaté stoly

Součástí zhodnocení současného stavu, vývojových trendů a problematiky aplikovaných společenských a humanitních věd bylo uspořádání šesti kulatých stolů v první polovině roku 2014. Skupinových diskusí se ve formě kulatých stolů účastnili zástupkyně a zástupci společenských a humanitních věd, aplikační sféry společenských a humanitních věd, Registru uměleckých výkonů (RUV) a resortů:

1. Kulatý stůl: KREATIVNÍ EKONOMIKA
2. Kulatý stůl: SPOLEČENSKÉ VĚDY
3. Kulatý stůl: HUMANITNÍ VĚDY
4. Kulatý stůl: SYNTÉZA VÝSTUPŮ 1. ČÁST
5. Kulatý stůl: SYNTÉZA VÝSTUPŮ 2. ČÁST
6. Kulatý stůl: AMU – REGISTR UMĚLECKÝCH VÝKONŮ
7. Kulatý stůl: PRIORITY RESORTNÍCH POLITIK

Zapojení širokého spektra zájmových skupin programu do procesů jeho designu má oporu v dobrých praxích tvorby tohoto typu intervencí v zahraničí. Účelem kulatých stolů bylo přispět ke zvýšení relevance programu tak, aby na základě závěrů diskusí řešil problematiku společensky vyžadovanou, realizovatelnou a následně českou společností využitelnou. To vše způsobem, který je pro aplikované společenské a humanitní vědy typický. Kulatých stolů se účastnili zástupci společenských a humanitních věd, zástupci aplikační sféry společenských a humanitních věd, zástupci Registru uměleckých výkonů (RUV) a zástupci resortů.

Ze závěrů kulatých stolů vyplývá, že v kontextu podpory inovačního potenciálu společenských a humanitních věd resp. uměnovědy není možné dělit výzkum na základní a aplikovaný. Dále je nutné hovořit o tzv. „inovovaných produktech“ namísto „inovovaných výrobcích“ a tuto dikci (překlad) prosadit do českého výzkumného prostoru a legislativy. Dále je nutné brát v úvahu heterogenitu společenských a humanitních věd resp. uměnověd a s tím související rozdílné výzkumné metody a postupy, jako např. research by design (jakákoliv řešení, při kterých je design podstatnou součástí výzkumného procesu), umělecký/kritický výzkum (sociálně-experimentální výzkum za pomoci umění v jeho živé podobě, umělecko-sociální experiment), analytický výzkum (Výzkum zaměřený na artefakt či tvůrčí metodu nebo koncepci) nebo consumer research, akční výzkum (cyklický výzkum s fázemi akce, vyhodnocení a reflexe s neustálým přizpůsobováním aktuální situaci pro změnu sociální reality) a další výzkumné metody zaměřené na uživatele (komunitní informatika, kontextuální design, participativní design, empatický design, emocionální design a další metody). Společenský a humanitní výzkum se stává stále více interdisciplinárním.

Společenské a humanitní vědy mohou přispět řešení dalších výzev stojících před českou společností, než dovoluje současné zaměření programu OMEGA. Ze závěrů skupinových diskusí vyplývá, že – aby program nadále přinášel maximální užitek české společnosti – je potřeba buď vyvinout program zcela nový, nebo přijmout komplexní tematické změny stávajícího programu s důrazem na výzvy v kontextu 21. století. Závěry skupinových diskusí přinášejí výzvu, aby se evaluační tým dále zabýval zaměřením programu OMEGA na (1) naplňování Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti, (2) fenoménu tzv. sociálních inovací a (3) podporu kreativní ekonomiky, resp. kulturní a kreativní odvětví. (Podrobnější informace o výše zmíněných třech oblastech lze nalézt ve dokumentu Vyhodnocení rešerší). Změna by se měla dotknout i důrazu na podporu interdisciplinárních projektů včetně identifikace témat, která by využila konkurenční výhodu ČR. Je vhodné zachovat možnost žadatelům navrhnout vlastní výzkumné téma bez zařazení pod některý z explicitně stanovených cílů programu formou bottom up. Cíle programu musí zůstat komplementární k programu NAKI, resp. NAKI II. Cíle by měly být jak měřitelné, tak i neměřitelné, ale věcně vysvětlitelné.

Skupinové diskuse dále zdůrazňují potřebu komunikace napříč mezi vědními obory bez ohledu jejich příslušnosti ke společenským nebo humanitním vědám nebo uměnovědám, neboť teprve ve spolupráci a v interdisciplinárních projektech mohou některé obory plně dojít k aplikačnímu využití potenciálu jednotlivých oborů. Ze závěrů vyplynula nutnost podrobnější diverzifikace vědních oborů, aby mohlo dojít k jejich cílenému vybízení k účasti na inovačních aktivitách potenciálně podpořených programem OMEGA. Zároveň diskusní platformy upozorňují na to, že fragmentace může být v jistých ohledech kontraproduktivní, neboť inovační potenciál může být přečerpáván jedině ve spojení v širším oborovém kontextu.

Diskusní platformy konstatují, že i současné zaměření programu je komplexní a nabízí škálu různých projektů za využití různých výzkumných metod. Proto by kritéria hodnocení projektu měla být přizpůsobena jejich typům a zaměření. V tomto kontextu je nutné úzce spolupracovat s hodnotiteli návrhů projektů. Návrh projektu musí reflektovat téma, rozsah a typ výzkumného projektu, je proto vhodné vyhlášovat veřejné soutěže tematicky ucelené. V návrhu projektu je nutné dbát na způsob uplatnění a šíření výstupu projektu.

Současné definice a výčet výsledků aplikovaného výzkumu dle metodiky RIV se zdá být pro přečerpání inovačního potenciálu společenských a humanitních věd jako nevyhovující, mnohdy k dosažení cíle programu i kontraproduktivní. Účastníci skupinových diskusí se shodují, že výsledky/výstupy programu OMEGA by měly mít především vazbu na dopad, ne na formální splnění definice výsledku dle metodiky RIV. Zůstává-li dle současné legislativy nutné dosahovat výsledků definovaných v metodice RIV, mělo by se spektrum uznávaných výsledků rozšířit o publikační (články, kapitoly, knihy) a diseminační výsledky (konference, workshopy, výstavy). To bylo odůvodněno jejich snazším rozšiřováním (aplikací) k uživatelům výstupů výzkumu a tím i maximalizaci dopadu výzkumu do společnosti. Uznávány by měly být i dokumenty koncepční povahy (Hkonc), výzkumné zprávy bez nutnosti utajení, průmyslové vzory (pro zapojení výtvarných oborů – designu) a patenty (především jako výsledek multidisciplinárního výzkumu). Současné definice výsledků typu Nmet (certifikovaná metodika) a Nmap (odborné mapy) nepřispívají k naplnění hlavního cíle programu a je nutné je redefinovat.

Výstupy (resp. výsledky) aplikovaného výzkumu společenských a humanitních věd mohou mít i jiný charakter, než je definován v metodice RIV. Celospolečenský potenciál aplikovaného výzkumu společenských a humanitních věd, resp. uměnověd, může být podvazován nutností dosáhnout předem definovaného výsledku (resp. výstupu) z metodiky RIV. Jako výsledek aplikovaného výzkumu podávaného společenskými a humanitními vědami, resp. uměnovědami by mělo být uznáno specifické a prokazatelné zlepšení kvality života veřejnosti nebo její části, které mělo základ v aplikaci již existujících vědeckých poznatků. To si žádá užší propojení a koordinaci poskytovatelů podpory v ČR.

Dle diskutujících patří mezi uživatele nejen ministerstva, ale i další orgány státní správy a samosprávy a další neziskové organizace. Vedle institucionálního typu uživatelů je nutné vidět jako aplikační sféru samotnou společnost, resp. její určité segmenty (mladé lidi, seniory, tělesně znevýhodněné, ženy, publikum v kulturních zařízeních, cizince, občany, LGBT komunitu, sociálně vyloučené skupiny, pacienti, drogově závislé apod.). Orientace na neziskové organizace byla odůvodněna tím, že mají nejbližší k těmto uživatelům výstupů společenskovedních projektů – tedy k určitému segmentu společnosti. V této souvislosti diskutující zdůrazňují, že až prostřednictvím společenské objednávky uživatelů výstupů dochází k dosažení cílů programu.

Společenskovední a humanitní obory tak vytvářejí sociální a ekonomické přínosy přímo i nepřímo. Účinkům programu by prospěly specifické projekty, které by se zaměřovaly na podporu inovačního ekosystému ve společenských a humanitních vědách resp. uměnovědách zaměřením na odpovídající infrastruktury pro výzkum orientovaný na uživatele (city lab, living lab), vývoj nových technologií pro sběr dat v kontextu nástupu mobilních platforem a sociálních sítí, podpora sdílení velkoobjemových dat a s tím spojená případná snaha o odstranění legislativních bariér, podpora platformy pro setkávání nabídky a poptávky po aplikovaném výzkumu, aktivity spojené s popularizací vědy a výzkumu nebo podpora výzkumných týmů schopných obstát v evropském prostoru. Stěžejní roli v maximalizaci dopadu výzkumného projektu mají i samotní žadatelé/řešitelé. Způsob dosahování cíle výzkumného záměru je důležitou součástí pro maximalizaci užitku z vynaložených zdrojů pro podporu společenských a humanitních věd (dále SHV), což klade vyšší nároky na odborné hodnotící panely programu a manažery programu. Řešitelský tým je nutné motivovat k maximalizaci dopadu výzkumného projektu a k šíření výstupů výzkumu co možná nejširšímu publiku. I když je cílem výzkumného záměru zpoplatnění přístupu k jeho výstupům (ať už v elektronické či jiné formě), doporučuje se zvážit do jaké míry lze výstupy projektů skrze PR aktivity pro společnost využít.

2.1.2 Rozhovory se zahraničními experty

V říjnu 2015 byly vedeny rozhovory se zástupci třech organizací Spojeného království podporující výzkum, vývoj a inovace v oblasti ekonomického růstu, investic, veřejných služeb a kreativních odvětví². Rozhovory vedl Marcel Kraus s těmito partnery: RICHARD RUSSELL (Director, Policy & Research at Arts Council England), HASAN BAKHSHI (Director, Creative Economy in Policy & Research at NESTA) a MARTIN SMITH (Dr.), Managing Director, West Bridge Consulting c/o Ingenious.

---

² Příloha č. 2

T A Č R

Diskutován byl především program na podporu inovací prostřednictvím digitalizace v umění (Digital R&D Fund for the Arts) a investiční program pro sociální inovace (Nesta Impact Investments).

Podpora kulturních organizací v zapojování do inovačních procesů a ve využívání nových technologií pro svou udržitelnost má význam jak pro pozitivní dopady na udržitelný socio-ekonomický rozvoj společnosti, tak pro konkurenceschopnost národních ekonomik a jejich srovnání se světovými trendy v rámci rozvoje globálního propojení, internetu, virtuální reality, souvisejících nových technologií, resp. kreativní a digitální ekonomiky. V současnosti v ČR srovnatelný program účelové podpory VaVal není k dispozici, pročež lze doporučit a) umožnění účasti kulturních institucí (příspěvkových organizací soukromého práva) v projektech VaVal stávajících programů b) započít vývoj programu nového s přihlédnutím k platným strategiím rozvoje digitální ekonomiky a rozvoje kulturních a kreativních průmyslů, které jsou v současnosti připravovány Radou vlády pro konkurenceschopnost a hospodářský růst.

Poznatky z oblasti pro možný přenos dobré praxe v podpoře VaVal z UK:

- Programy pro podporu sociálních inovací a propojování uměleckých organizací a technologických firem za účelem provádění společného VaVal jsou financovány z výnosů státní loterie (do budgetů investičních programů přispívají banky, nadace a další nevládní organizace státní správy UK)
- Programy jsou tvořeny ve spolupráci několika institucí
- Programy schvalují tyto instituce v rámci ustaveného řídicího orgánu programu (např. na základě memoranda)
- Tvorba programu je autonomní, prováděný institucemi s maximální znalostí budoucích žadatelů a cílových skupin programu = tvůrci programu, resp. organizace, které je tvoří, se nacházejí „přímo u zdroje“
- Schvalovací proces programu je rychlý = možnost flexibilní reakce na rychle měnící se podmínky
- Hodnocení projektů provádějí tvůrci programu (ne externí hodnotící komise, resp. program je tvořen experty)
- Nešetká-li se projekt VaVal se svými stanovenými cíli, není toto vnímáno jako selhání projektu, ale jako poznání slepé uličky, jako možnost navázání nových kontaktů využitelných v budoucnosti, jako prostředek k opatření velkých dat apod.
- Pro dosažení maximálních dopadů má každý program nebo fond svůj tematicky zaměřený webový portál
- Dopady jsou podporovány i prostřednictvím podpory žadatelům, edukačních aktivit, toolkits aj. (včetně souvisejícího výzkumu o možnostech podpory dopadů příslušného programu)
- V oblasti investic do rizikových podniků na poli sociálních inovací je za ideální podniku považován takový, který je: zaměřený na dopady; inovativní; schopný jednat na empirickém základě (evidence based); jeho produkty jsou inkluzivní, přístupné a cenově dostupné; je schopen produkt šířit a je výjimečný v své vedoucí pozici na poli podnikání v oblasti sociálních inovací.

- Za účelem inovací je do současného diskursu přenosu znalostí a technologií „výzkumná organizace + podnik“ přibírány i „kulturní instituce“ = podnik naučí kulturní organizaci inovacím na základě znalostí tržních mechanismů X kulturní organizace naučí podnik inovacím na základě znalosti kreativních mechanismů; výzkumná organizace dodá patřičné know how nebo technologie
- Pro udržení konkurenceschopnosti tradičního průmyslu, pro využívání nemateriálních strategických zdrojů a pro „sladění not“ s měnící se globální ekonomikou je pozornost věnována tzv. kreativní a digitální ekonomice včetně zaměření na sociální inovace, resp. na jejich společenský dopad.

2.2 Rešerše

2.2.1 Zahraniční dobré praxe

(shrnutí kapitoly dr. Marka Havrdy; celý dokument viz příloha)

Cílem rešerše vypracované pod vedením dr. Marka Havrdy je poskytnout přehled dobrých zahraničních praxí v oblasti podpory společenskovedního a humanitního výzkumu. Tato rešerše se zaměřuje na osm zemí: Velká Británie, Finsko, Norsko, Austrálie, Kanada, Německo, Rakousko a Estonsko. Jako referenční země byly vybrány státy, které se dlouhodobě věnují rozvoji výzkumné politiky a/nebo jsou České republice kulturně a institucionálně blízké. Ze starých členských zemí EU byly zkoumány Velká Británie, Finsko, Německo a Rakousko; z nových zemí EU Estonsko; ze zemí mimo EU pak Norsko, a ze zemí mimo Evropu Kanada a Austrálie. Tato rešerše zkoumá pět témat: Vláda a struktura podpory, Národní a regionální strategie, Programy a zaměření, Univerzity a Infrastruktura.

Tabulka 1: Vláda a struktura podpory SHV

Země	Popis systému
UK	Podpora SHV pomocí rozdělení na univerzitní a cílený výzkum (dual support system), následného rozdělení podpory univerzitního výzkumu podle regionů do čtyř organizací a cíleného výzkumu podle oboru do sedmi organizací (dvě relevantní pro SHV)
Finsko	Podpora SHV pomocí agentury pro inovace, státních výzkumných institutů, akademie věd a univerzit. Finská vláda může také přímo podporovat menší výzkumná centra a projekty (kategorie "ostatní výzkum")
Norsko	Podpora SHV pomocí rady pro výzkum, která je financována jednotlivými ministerstvy a je rozdělena do čtyř tematických (mezioborových) divizí.
Austrálie	Podpora SHV pomocí centrální organizace (rada pro výzkum), která má poradenskou funkci v oblasti výzkumné politiky, rozděluje grantovou podporu a také zodpovídá za evaluaci výzkumu.
Kanada	Podpora SHV pomocí rady pro humanitní a společenský výzkum, která rozděluje granty a stipendia. Dále také podpora pomocí fondu pro inovace, který financuje převážně výzkumné instituce.
Německo	Podpora SHV pomocí řady organizací zaměřených vždy na jeden aspekt či oblast výzkumu bez hierarchického řízení prostřednictvím spektra výzkumných společností,

	a to jak na federální, tak na zemské úrovni.
Rakousko	Podpora SHV převážně od Ministerstva pro vědu a výzkum a ministerstva pro dopravu, inovace a technologie. Podpora rozdělena na základní výzkum (organizace FWF) a aplikovaný výzkum (organizace FFG)
Estonsko	Podpora SHV pomocí výzkumné rady, která uděluje grantovou podporu, a prostřednictvím jednotlivých ministerstev, které financují výzkumná centra.

Tabulka 2: Strategie pro podporu SHV

Země	Popis národní strategie
UK	Strategie je na celostátní úrovni udávána tématicky a to sedmi radami pro výzkum, které jsou poměrně nezávislé. Regionální strategie pro univerzitní výzkum je udávána čtyřmi regionálními organizacemi.
Finsko	Celostátní strategie je udávána organizací TIN. Strategie na 2011–2015 je zaměřena na inovace za účelem zlepšení konkurenceschopnosti. Dále je kladen důraz na evaluace výzkumu a výzkumnou infrastrukturu.
Norsko	Research Council of Norway realizuje strategii se silnou regionální dimenzí, kdy jsou definovány tématické (oborové) zaměření pro jednotlivé oblasti. Součástí je také podpora projektů a výměny dobrých praktik v těchto tématických oblastech mezi regionech.
Austrálie	Strategie pro ARC radu má čtyři hlavní body: Poskytovat kvalitní podklady pro politiku vlády, budovat vztahy se zainteresovanými stranami, zefektivnit stávající programy a zlepšit koordinaci v rámci ARC.
Kanada	Kanadská strategie je obecně zaměřena na inovace a má tři konkrétnější cíle: Růst kvality výzkumu, rozvoj prostředí pro výzkum (infrastruktura) a využívání výsledků výzkumu (zlepšení dopadu výzkumu)
Německo	Německo má poměrně obecnou federální strategii a to z velké části díky podpoře nezávislých institutů. Spolkové země mají specifitější strategie: např. Bavorsko se soustředí na několik technických tématických oblastí a na lepší spolupráci mezi firmami a výzkumnými centry.
Rakousko	Rakousko pracuje na vývoji nové strategie a to prostřednictvím RTI Task force, která má devět tématických skupin. Většina skupin má technické zaměření.
Estonsko	Estonsko vytvořilo velmi detailní strategii zaměřenou na zlepšení kvality výzkumu a zároveň zlepšení dopadu (využitelnosti) výzkumu s cílem vytvořit ekonomiku zaměřenou na znalosti a také zviditelnit Estonsko mezinárodně (mj. pro kvalifikované výzkumné pracovníky). Tématické zaměření je identifikováno metodou "smart specialization".

Tabulka 3: Dobrá praxe jednotlivých aspektů programové podpory

Aspekt Podpory	Příklady
Tématické zaměření podpory	Program britského AHRC "Digital Transformations in the Arts and Humanities", který je kombinací informačních a výpočetních technologií s humanitními vědami. Dále program "Future of Living and Housing" Finské akademie věd, který kombinuje architekturu, výpočetní technologie a zdravotnictví se sociologií a psychologií.
Podpora soukromého sektoru	Norský program SkateFUNN, který umožňuje firmám odepisovat si z daní určité procento částky vynaložené na výzkum a vývoj. Australský program Linkage, který podporuje spolupráci mezi univerzitami a firmami za účelem výzkumu a výroby inovativních produktů.
Evaluace	Britská ESRC má vlastní oddělení pro evaluace, které hodnotí kvalitu a dopad podporovaných programů, ale také podporuje rozvoj nových metodologií měření dopadu výzkumu. V rámci Australského programu ERA je evaluována kvalita veškerého výzkumu v Austrálii a v současnosti se zvažuje i vyhodnocování dopadů výzkumu.

Tabulka 4: Výše podpory pro SHV jako podíl celkové podpory pro výzkum

Země	Vládní výdaje na výzkum (v mil. národní měny)	z toho na společensko-vědní a humanitní výzkum	Percentuálně
Rakousko	425	136	32,00 %
Norsko	7472	1909	25,55 %
Estonsko	31	7	22,58 %
Finsko	633	108	17,06 %
Německo	10974	1366	12,45 %
UK	2348	230	9,80 %
Kanada	2982	269	9,02 %
Austrálie	3533	206	5,83 %

Zdroj: dr. Marek Havrda, 2014

Tabulka 5: Zastoupení a spolupráce univerzit

Univezity	Příklady
Zastoupení univerzit ve tvorbě výzkumné politiky	Formální pozice děkanů a profesorů univerzit v "Research Boards" existuje v jednotlivých divizích norského ministerstva pro výzkum. Příkladem neformálního zastoupením je pak Association of University Colleges Canada, sdružení univerzit, které prezentuje své názory ohledně výzkumné politiky vládě.
Mezi-univerzitní a mezi-sektorová spolupráce	Německý program ScienceCampi Leibnizovy společnosti vytváří prostředí, ve kterém na výzkumu a vývoji spolupracují univerzity a soukromý sektor. Norské Centre for Welfare and Labor Research je centrum, ve kterém spolupracují dvě rozdílná (univerzitní) výzkumná pracoviště zaměřená na aplikovaný SHV.

Tabulka 6: Příklady dobré praxe infrastrukturních projektů

Infrastrukturní projekty	Příklady
Mapování Infrastruktury	Financování výzkumné infrastruktury pomocí tzv. Roadmap pro výzkumnou infrastrukturu je běžné ve všech zkoumaných zemích (pro členské státy EU viz ESFRI ; pro Kanadu a Austrálii viz příslušné Roadmapy). ,
Digitalizace a databáze	Kanadský Canadian Research Data Center Network je projekt, který poskytuje přístup k databázím v šesti kanadských univerzitách a snaží se také o vzdělávání výzkumných pracovníků. Australský Humanities Networked Infrastructure poskytuje ne jenom zjednodušený přístup do všech hlavních databází, ale také nástroje pro virtuální spolupráci mezi výzkumnými týmy. Německý projekt Cultural Heritage Digitization vytváří databázi trojrozměrných digitálních modelů historických artefaktů a tím mimo jiné usnadňuje výzkumným pracovníkům přístup k daným artefaktům.
Výzkumná muzea	Britský Museum, Galleries and Collections Fund poskytuje podporu výzkumným muzeím, která nemohou být financována pouze jednou univerzitou. Německá výzkumná muzea Leibnizovi společnosti, která se věnují humanitním oborům, jsou celkem tři, včetně Germanisches Nationalmuseum, které je největším německým kulturním muzeem a má nejobsáhlejší knihovnu.

Na závěr je možno říci, že v řadě zemí není výzkum v oblasti sociálních a humanitních věd striktně rozdělovaný na aplikovaný a základní. Aplikovatelnost je často považována za aspekt výzkumu, tak je tomu například ve Velké Británii, Německu nebo Rakousku. Některé země se nezabývají "aplikovatelností" výzkumu, ale spíše "inovacemi a inovativností" (např. Finsko, Norsko nebo Kanada). Tyto země v podstatě podporují aplikovaný výzkum (nebo goal oriented výzkum), ale používají jiné označení. Používání termínu inovativnosti místo aplikovatelnosti umožňuje širší zaměření podporovaných projektů, protože pro inovace je často potřebný i základní výzkum (nové abstraktní poznatky a závěry). Ve všech státech zmíněných v tomto podkladu je jasný záměr podporovat výzkum, který bude mít pozitivní efekt na sociální realitu, ale samotná "aplikovatelnost" není nezbytně jediným cílem veřejné podpory. V podstatě se dá tedy říci (jak naznačoval i závěr výzkum z roku 2008), že většina zemí podporuje převážně "goal-oriented" výzkum a inovativní výzkum.

2.2.2 Vymezení k rešerši zpracované K. Kadlečíkovou (TCAV)

(shrnutí kapitoly dr. Marka Havrdy; celý dokument viz příloha)

Cílem této rešerše vypracované pod vedením Dr. Marka Havrdy je zejména aktualizovat faktické informace o zemích (UK, Německo, Rakousku a Finsko) a případně potvrdit, aktualizovat, či nabídnout nový úhel pohledu na závěry této rešerše z roku 2008. Cílem rešerše není kritika předchozí rešerše, pouze aktualizace uvedených poznatků či zprostředkování jiného pohledu na problematiku. Tento dokument se nevyjadřuje k návaznosti na přípravu národního programu výzkumu zmíněné v rešerši z roku 2008.

Nejpodstatnějším závěrem z roku 2008 je to, že podpora společenskovedního výzkumu se začíná soustředit na problémově orientovaný výzkum a klíčovým aspektem je definice cílů výzkumů (a také kdo tyto cíle definuje, měli by být zahrnuti ti, kteří budou výstupy výzkumu používat, aby byla tvořena vazba mezi výsledky výzkumu a použitím těchto výsledků). Tento trend také do jisté míry opodstatňuje ne příliš striktní a mnohdy úplně chybějící rozdělení mezi aplikovaným a základním společenskovedním výzkumem. Často právě nový vzhled nebo prohloubení poznání daného jevu, může mít praktický dopad a jedná se o to co firmy či jiní aktéři potřebují. Tedy striktní rozdělení na aplikovaný a ne-aplikovaný výzkum, které je obvyklé v přírodních a technických vědách (aplikovaný výzkum jako výzkum který aplikuje existující teorie a poznání za dosažením určitého konkrétního produktu nebo odpovědi a ne-aplikovaný výzkum jako výzkum, který rozšiřuje poznání a mnohdy nemá konkrétní cíl) je ve společenských vědách často kontraproduktivní. Dalším klasickým "rozdělením" výzkumu z hlediska financování, je rozdělení výzkumu podle oborů či témat. Závěry z roku 2008 v této souvislosti zmiňují rostoucí důraz na mezioborovost.

Vývoj podpory společenského výzkumu směrem k problémově orientovanému výzkumu nadále pokračuje. Tento trend se mj. projevuje stále rostoucím zaměřením na inovace a inovativnost. Pojem inovace je totiž velmi blízký tomu, co rešerše z roku 2008 popisuje jako problémově orientovaný společenskovední výzkum; Inovace mají často relativně jasný cíl a podoba výzkumu se pak podřizuje tomuto cíli. Nástup rétoriky inovace a inovativnosti tedy souvisí s výše zmíněným pochopením, že striktní rozdělení na aplikovaný a neaplikovaný výzkum může být kontraproduktivní a že pro dosažení určitého cíle je mnohdy potřeba výzkum z mnoha oborů a také výzkum aplikovaný i neaplikovaný.

Jen obtížně je možné formulovat obecné závěr k jednotlivým aspektům podpory společenskovedního a humanitního výzkumu. Jak bylo již popsáno v sekci týkající se financování, každý zkoumaný stát má jiný systém a rozděluje podporu pro výzkum jiným způsobem. Společným prvkem se však jeví právě trend k problémově orientovanému výzkumu. Veřejná podpora je tak poskytována projektům, které se snaží řešit konkrétní společenský problém, a to bez omezení ohledně aplikovatelnosti či oboru. Moderní zaměřením na inovační kapacitu státu je v podstatě zaměřením na řešení problémů pomocí dobrého problémově orientovaného výzkumu.

2.2.3 Sociální inovace

(shrnutí kapitoly dr. Marka Havrdy; celý dokument viz příloha)

Účelem rešerše je zjištění, jakou roli hrají sociální inovace pro kvalitu socio-ekonomického života, a zda je tematické nastavení programu vhodné pro podporu tohoto fenoménu, a to i v kontextu potenciálních překryvů s operačními programy. Rešerše předkládá i typy vhodných výzkumných projektů. Součástí této rešerše zpracované týmem Neopas s.r.o. pod vedením Dr. Marka Havrdy jsou definice sociálních inovací a zdůvodnění a obecná doporučení vzhledem k jejich veřejnému financování. Dále následuje přehledem vybraných příkladů sociálních inovací realizovaných ve světě, který je výsledkem rozsáhlého desktop výzkumu.

Rešerše se zaměřuje na dvě oblasti. První část se zabývá tzv. sociálními inovacemi. Součástí této kapitoly jsou také definice sociálních inovací a zdůvodnění a obecná doporučení vzhledem k jejich veřejnému financování. Dále následuje přehledem vybraných příkladů sociálních inovací

realizovaných ve světě, který je výsledkem rozsáhlého desktop výzkumu. Pro přehlednost jsou vybrané sociální inovace rozděleny do pěti kategorií: Vyloučené lokality, bydlení a sociální inkluze, Zdraví a stárnutí, Vzdělání a mládež, Životní prostředí a Design a technologie. Toto rozdělení vychází z analýzy oblastí, kde se nejčastěji vyskytují sociální inovace ve vyspělých zemích. Tyto oblasti je také možné přímo přiřadit do sektorů, které byly sledovány v rámci evropského InnoBarometru zaměřeného na inovace ve veřejných službách. V závěru první části jsou představeny vybrané způsoby financování sociálních inovací ve vyspělých zemích včetně příkladů financovaných operací.

Na základě provedené analýzy je možné doporučit, aby program ÉTA umožňoval podporu mj. následujících oblastí:

- Identifikace a mapování společenských problémů a to včetně zapojení stakeholderů a potenciálních cílových skupin či uživatelů.
- Ex-ante a ex-post hodnocení navrhovaných inovativních řešení a to zejména s využitím experimentálních přístupů.
- Výzkum managementu změny (change management) vzhledem k nezbytným předpokladům pro přenositelnost a šíření inovativních řešení.

2.2.4 Výstupy aplikovaného výzkumu společenských a humanitních věd

Hodnocení dle Metodiky hodnocení, resp. RIV je zaměřené především na přírodovědné nebo technické obory a zcela vyřazuje nebo obtížně hodnotí všechny společenskovední a humanitní obory – včetně inovačních přínosů umění – nebo je pro ně méně příznivé.

- Celospolečenský potenciál aplikovaného výzkumu společenských a humanitních věd, resp. uměnověd, může být podvazován nutností dosáhnout předem definovaného výsledku (resp. výstupu) z metodiky RIV.
- Samotné dosažení výsledku aplikovaného výzkumu definovaného v RIV často nezaručuje jeho využitelnost a naopak, mnohé užitečné a aplikovatelné výsledky často neodpovídají definici výsledků aplikovaného výzkumu v RIV.
- Je hodnoceno dosažení výstupu dle výsledku RIV, ovšem bez hodnocení zůstává prospěšnost projektu pro společnost na základě jeho skutečných dopadů, ke kterým právě SHV mohou významným způsobem přispět.
- Aplikovaný výzkum společenských a humanitních věd včetně umění nemá v RIV definované celé spektrum svých možností, neboť může přinášet i ty výstupy z RIV, které jsou typické spíše pro výzkum základní (publikační aktivity). Využití těchto výstupů usnadňuje rozšiřování (aplikaci) nových znalostí k uživatelům výsledku výzkumu např. ve formě knihy, učebnice, novinového článku, zprávy na sociálních sítích, televizi nebo rozhlase apod. Tím se maximalizují dopady projektu.

→ Navíc výstupy aplikovaného výzkumu společenských a humanitních věd mohou mít i jiný charakter, který v Metodice hodnocení a RIV definován není. Nové formáty těchto výstupů jsou pro společenské a humanitní vědy typický a pro jejich snazší uplatnění v praxi žádoucí, jako např. psychodiagnostická metoda; didaktická metoda; didaktická pomůcka; aplikace ICT; herní simulace a trenážery; počítačová

T A Č R

hra; mapovací a plánovací studie; vnímatelné vlastnosti produktu; světelný a zvukový design; dílo – umělecký výstup; studie proveditelnosti i mimo oblast VaV; evaluační studie; dopadová studie, založení podniku (start-up, spin off); datové struktury a soubory; algoritmus, prototyp hardware aj.

→ Za účelem inovací je vhodné do současného diskursu přenosu znalostí a technologií: „výzkumná organizace + podnik“ přibrat i „kulturní instituce“. Důvodem je přenos znalostí, efekty přelévání a synergie, které lze shrnout takto: podnik naučí kulturní organizaci inovacím na základě znalostí tržních mechanismů, zatímco kulturní organizace naučí podnik inovacím na základě znalosti kreativních mechanismů; výzkumná organizace (SHV) dodá patřičné know how nebo technologie.

→ Pro udržení konkurenceschopnosti tradičního průmyslu, pro využívání nemateriálních strategických zdrojů i pro „sladění not“ s měnící se globální ekonomikou je nutné věnovat pozornost tzv. kreativní a digitální ekonomice včetně zaměření na sociální inovace, resp. na jejich společenský dopad. Společenské a humanitní vědy včetně umění se nacházejí v samém středu těchto aktivit.

→ Společenský a humanitní výzkum se stává stále více interdisciplinárním. Spíše než o „aplikovaném výzkumu společenských a humanitních věd a umění“ je proto lépe hovořit o „inovačním potenciálu společenských a humanitních věd“, či za účasti těchto vědních disciplín v rámci interdisciplinárních nebo transdisciplinárních projektů.

→ Vzhledem k existenci dvou rejstříků akademických výsledků společenských a humanitních věd (RIV a RUV) a na základě zahraniční dobré praxe, je v dlouhodobém horizontu vhodné jejich vzájemné sbližování.

2.2.5 Kreativní ekonomika a kulturních a kreativních odvětví

(autoři: Marcel Kraus, Eva Žáková)

Potřeba definice kreativní ekonomiky, resp. kulturních a kreativních odvětví a jejich vztahu k výzkumu podávanému společenskými a humanitními vědami včetně uměnověd byla dána závěry skupinových diskusí (kulatých stolů). Rešerší má být zjištěno, co znamená kreativní ekonomika, resp., kulturní a kreativní odvětví pro českou společnost a zda je nutné změnit tematické nastavení programu OMEGA pro umožnění jejich podpory. V rešerši Marcela Krause bylo čerpáno z informací dodaných PhDr. Evou Žákovou, řešitelkou projektu Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR a na základě dokumentu Výzkum a vývoj v kulturních a kreativních odvětvích autorů Marcela Krause, Michala Petkova, Zbyňka Růžičky.

Společenskovědní a humanitní výzkum je pro aktivaci a využití potenciálu kulturních a kreativních odvětví významný v 5 základních oblastech: (1) Vzdělávací systém, věda a výzkum (např. vzdělávání kreativního lidského kapitálu a systémy učení, systém distribuce produktů a služeb chráněných právy duševního vlastnictví apod.); (2) Ekonomický systém (etablování nových trhů a ekonomických příležitostí, výzkum pozitivních efektů přelévání a cross innovation plynoucí z kulturních a kreativních odvětví, zakládání podniků, management a leadership, změny světa práce, nové obchodní modely a hodnotové řetězce, optimalizace sběru a vyhodnocování statistických dat v kontextu aktérů kulturních a kreativních odvětví a jejich přínosů, zapojení kreativní a digitální ekonomiky do principů Průmyslu 4.0 apod.); (3) Životní prostředí – prostředí pro život (udržitelné využívání tvrdých

T A

Č R

alokačních faktorů, urbánní rozvoj, využití kulturní infrastruktury pro retenci a alokaci obyvatel a pracovní síly, metody zvyšování kultury spolupráce a participace apod.); (4) Kulturní a informační veřejnost (kultura imanentní a její instrumentální hodnoty, estetika, identifikace a využití lokálních nemateriálních alokačních faktorů pro kreativní podnikání, výzkum řetězce kulturní a mediální produkce – distribuce – konzumace, kultura síťování a spolupráce, digitalizace a online dimenze, reflexe sociálních médií a digitální společnosti apod.); (5) Veřejná politika, správa a samospráva (strategický leadership, change management, daňový systém v kontextu nové ekonomiky, nové nápady a řešení lokálních i celospolečenských problémů, tvorba a hodnocení politik na základě empirických znalostí, legitimní systém pro využívání práv duševního vlastnictví (chráněné i veřejné), bezbariérový inovační ekosystém pro rozvoj kreativity apod.).

3 Vazba na realizaci mezinárodních, národních nebo resortních strategií

3.1 Vazba na Národní iniciativu Průmysl 4.0

(kolektiv autorů)

Řada vyspělých zemí se již několik let zabývá nástupem 4. průmyslové revoluce, která zásadním způsobem mění povahu průmyslu, energetiky, obchodu, logistiky a dalších částí hospodářství i celé společnosti. I když jsou předpokládány dopady této revoluce celospolečenské, v jejím centru pozornosti stojí průmyslová výroba (proto se iniciativa na podporu průběhu 4. průmyslové revoluce nazývá v SRN Industry 4.0, u nás používáme termín Průmysl 4.0). Studie, ale i první výsledky průmyslové praxe, potvrzují, že jednotlivé elementy této revoluce, opírající se např. o Internet věcí či Industriální internet (v terminologii OECD), kyberneticko-fyzikální systémy a umělou inteligenci budou mít opravdu ekonomické i společenské transformační dopady. Česká republika i přesto, že patří mezi nejindustriálnější země Evropy, není na příchod těchto změn dostatečně připravena a nemá zatím vládní strategii nebo program, které by příležitosti a rizika plynoucí z Průmyslu 4.0 adresovaly.

- Kontext

Pro český průmysl je vzhledem k velmi otevřené české ekonomice důležité sledovat a respektovat vývoj v průmyslově vyspělých zahraničních ekonomikách v oblasti digitalizace a pokročilé automatizace průmyslové výroby a veškerých procesů s ní souvisejících. Nicméně díky specifickému postavení pramenícímu z tradičně vysokého podílu průmyslové výroby na celkové ekonomice státu, se bude pravděpodobně česká cesta ke 4. průmyslové revoluci od zahraničních lišit, stejně jako tomu bylo v minulých průmyslových revolucích. Tehdy byl vliv českého průmyslu na zahraniční velmi zřetelný a i v současné době nesmíme promarnit šanci být jedněmi z důležitých hráčů.

- Technologické předpoklady

Východiska čtvrté průmyslové revoluce pocházejí z nových modelů provádění lidských pracovních aktivit pomocí Internetu a z nového socioekonomického chování lidí a lidské společnosti. To vyvolává potřebu přechodu od izolovaně využívané počítačové a robotické podpory výrobních či administrativních úloh k systémům, kde jednotlivé prvky vzájemně komunikují a ovlivňují se. V takových systémech dochází k propojení světa reálných fyzických objektů (strojů, zařízení, robotů, výrobků, lidí) a světa virtuálního, kde může být každá fyzická jednotka v té či oné podobě dostatečně virtuálně reprezentována, zastupována a její chování simulováno softwarovým modulem. To je technologicky umožněno prudkým rozvojem v oblasti komunikačních technologií, informačních a výpočetních technologií, ve sféře metod a technik kybernetiky a umělé inteligence a v oblasti nových materiálů a biotechnologií. Iniciativa Průmysl 4.0 je velmi často zaměňována za digitalizaci nebo napojení strojů na internet. To je velmi zjednodušující a silně deformovaný pohled na Průmysl 4.0.

- Nové požadavky na aplikovaný výzkum v ČR

Prvním úkolem je financování soustředit na oblasti klíčové pro Průmysl 4.0. K tomuto účelu je třeba analyzovat skutečné potřeby české průmyslové praxe a inventarizovat kapacity relevantního aplikovaného výzkumu a jeho růstový potenciál. Nezastupitelnou roli budou zde sehrávat technologie

kybernetiky a umělé inteligence. Výzkumný prostor je třeba zásadním způsobem rekonstruovat tak, aby vznikla páteřní síť Národních center, zaměřená na vybrané klíčové úlohy, financovaná částečně institucionálně, převážně však z prostředků průmyslu. V této síti lze postupně vybudovat systém experimentálních poloprovozů nebo jejich částí (testbedy), sloužících k vývoji a ověřování myšlenek a algoritmů Průmyslu 4.0 v semireálných podmínkách. Budou tak vytvořeny podmínky pro to, aby i malé či střední firmy měly možnost využívat výsledků výzkumu bez nutnosti financovat investičně nákladný výzkum v oblasti Průmysl 4.0. Síť Národních center dobře poslouží i velkým globálním firmám a jejich výzkumně-vývojovým jednotkám v ČR. Iniciativa Průmysl 4.0 je významnou výzvou i pro aplikovaný společenskovo vědní výzkum, jehož výsledky by měly napomoci absorpci myšlenek Průmyslu 4.0 celou společností ve snaze vyhnout se turbulencím na trhu práce a vytvoření nových pracovních příležitostí. Bude nutné nejen posílit příslušné programy TA ČR, ale celý prostor společenskovo vědního výzkumu cíleněji a systémověji podporovat a orientovat.

- Bezpečnost systémů Průmyslu 4.0

Průmysl 4.0 není jen procesem transformace technologické, ale především společenské. Přináší nové potřeby, nová rizika a také nové výzvy. Na mnoha automatických systémech je společnost závislá už nyní, příkladem je elektronický platební styk nebo dálkové ovládání prvků kritické infrastruktury dopravních systémů. Když se cokoliv porouchá, vnikají problémy, mnohdy i neštěstí, déletrvajících nefunkčnost některých sítí může přinést významnou společenskou nestabilitu během jednotek hodina až dnů. Čím je systém složitější, tím více může ublížit i nedostatečná znalost principů jeho fungování. Proto je bezpečnost, a to i ve smyslu upření pozornosti na nově se rodící a nutný bezpečnostní výzkum s tím spojený, integrální součástí iniciativy Průmysl 4.0. Role státu je v oblasti bezpečnosti výrobních a energetických systémů nezastupitelná, zejména v oblasti systému certifikací a řešení problémů bezpečnosti kritických infrastruktur. Jednou z klíčových otázek zůstává výchova dostatečného počtu kvalifikovaných odborníků.

- Standardizace v Průmyslu 4.0

Standardizace je jedna z mála oblastí, ve které může Česká republika přispět k vytvoření jednotného celosvětového konceptu Průmysl 4.0. V praxi bude převážná většina standardů vytvořena velkými nadnárodními společnostmi, ale na úrovni státu se může ČR zapojit zejména při schvalování a formalizaci těchto standardů. K tomuto má ČR zatím dostatek odborníků, ty však bude nutné v této oblasti pravidelně vzdělávat.

- Právní a regulační aspekty implementace Průmyslu 4.0

Vliv Průmyslu 4.0 a digitální ekonomiky vyžaduje vytvoření legislativy, která bude aplikovatelná v digitální praxi a současně bude reflektovat budoucí sociální změny. Pro vytvoření právních a regulačních podmínek pro úspěšnou implementaci Průmyslu 4.0 v českém právním prostředí je třeba vycházet z aktuálního rámce strategických dokumentů a legislativních předpisů EU a současně i reflektovat české právní prostředí – jeho historii, aktuální stav, bezprostřední perspektivy a žádoucí vývoj z pohledu sociálních, kulturních a ekonomických změn, které přinese Průmysl 4.0.

- Dopady na trh práce, kvalifikaci pracovní síly a sociální dopady

Využití průmyslu 4.0 jako příležitosti k pozitivnímu vývoji na trhu práce si vyžádá přijímání rychlých a efektivních opatření zajišťujících flexibilitu trhu práce, přípravu osob uvolňovaných ze zanikajících profesí na profese nové nebo profese, jejichž výkon je spojen s novými znalostmi a dovednosti, stejně jako opatření stimulujících tvorbu nových pracovních příležitostí. Předpokladem je tvorba včasných a spolehlivých informací prostřednictvím systému monitoringu a předvídání vývoje na trhu práce včetně kvalifikačních potřeb z hlediska pravděpodobnosti a rychlosti postupu automatizace a kybernetizace a jejich dopadu na zaměstnanost v jednotlivých sektorech, profesích a regionech. Z těchto informací budou odvozovány a přijímány nezbytné změny ve struktuře a způsobech výuky v počátečním i dalším vzdělávání, ve službách zaměstnanosti, daňovém i legislativním systému, systému sociálního zabezpečení. Celkově půjde hlavně o to vytvořit takové podmínky, aby se všechny změny staly příležitostí pro růst kvalifikace, flexibility a inovativnosti lidí jako výrobců i jako spotřebitelů a aby posílily konkurenční výhodu České republiky v mezinárodním prostředí a budoucí růst životní úrovně a kvality života.

- Vzdělání

Abychom obstáli nárokům na kvalifikace plynoucím z Průmyslu 4.0 jak v odvětvích, která vytvářejí nové technologie, tak v těch, která je využívají, bude nezbytné zásadně zkvalitnit celý vzdělávací systém. Kreativitu může úspěšně naučit jen kreativní učitel. Kvalita a dobré fungování vzdělávacího systému na všech úrovních budou kritickým faktorem úspěchu. Realizace Národní iniciativy Průmysl 4.0 bude vyžadovat též velmi intenzivní a soustředěný společenskovědní výzkum v souvislosti se změnami na trhu práce a v systému vzdělávání.

- Průmysl 4.0 a efektivita využívání zdrojů

Snížení energetické a surovinové náročnosti výroby, nárůst produktivity ve výrobě, optimalizace logistických tras, technologická řešení pro decentralizované systémy výroby a distribuce energie nebo inteligentní městskou infrastrukturu – to jsou hlavní přínosy Průmyslu 4.0 pro efektivnější využívání zdrojů.

- Podpora investic do projektů zavádějících Průmysl 4.0

Projekty související s koncepcí Průmyslu 4.0 budou investičně velmi náročné. Veřejný sektor má už nyní k dispozici řadu nástrojů, které jsou však využívány rozptýleně nebo přímo nahodile. Zdroje je třeba koncentrovat a jejich užití opřít o koncepční dokumenty. Je třeba nejdříve definovat strategickou roli státu, jak chce být angažován, a podle toho pak hledat investiční nástroje. OP PIK se jeví jako klíčový nástroj pro rozjezd aplikací Průmyslu 4.0 v příštích několika letech. Příležitosti a implikace Průmyslu 4.0 je nutné promítnout do Inovačních platform RIS3 strategie a následně do výzev v operačních programech na RIS3 strategii navazujících. Účelné však bude například v definici výzev bonifikovat projekty, které mají ke koncepci Průmyslu 4.0 blízko.

Problémem ovšem je jednoduše tuto skutečnost definovat. Významný bude fond typu Proof of Concept, který by měl rozvíjet potenciál výzkumných institucí, zejména univerzit. Vedle investic do technických řešení a podpory inovací souvisejících s Průmyslem 4.0 bude třeba počítat také s finančními nároky programů, které nastartují potřebné změny ve vzdělávacím systému. Dalšími

finančními nástroji disponuje Technologická agentura a MPO, v úvahu připadá i změna zákona o investičních pobídkách.

- Otevřená velká data

V celkové koncepci Průmyslu 4.0 hrají klíčovou roli informační a komunikační technologie jako podpora pro veškeré inovace založené na znalostech. Nový přístup ke znalostem vyžaduje nový přístup ke zdrojům těchto znalostí, které se nyní spíše než na patentových úřadech nacházejí ve všech možných formách včetně otevřených velkých dat („Big Data“), a to jak ve strukturované podobě (databáze, sémantický web), tak v podobě nestrukturované (text, audio, multimédia ve všech formách).

Společenské a částečně i humanitní vědy hrají přitom dvojí úlohu: 1. Při tvorbě specializovaných dat (ekonomická data, data ze sociologických průzkumů, anonymizovaná data o zdraví obyvatel, meteorologická data a data vývoji životního prostředí, analyzovaná jazyková data); 2. Při zpracování dat (zejména se na tom podílí aplikovaná ekonomie, sociologie, politologie, jazykověda, vždy v mezioborovém spojení s informačními technologiemi)

Zpracování a analýza velkých otevřených i specializovaných dat jako zdroj nových znalostí, zejména jejich kombinace pro řešení společenských výzev, se používá horizontálně v řadě prioritních oblastí v Průmyslu 4.0. Jako již ověřené příklady je možno uvést aplikaci pro včasné rozpoznání lokálních i globálních epidemií na základě kombinace dat ze sociálních sítí a dat o šíření velkých pandemií v minulosti; podobně účinné je předpovídání lidského chování v obecných otázkách na základě otevřených dat statistických i textových. Známé jsou i aplikace v oblasti autonomních systémů (např. auta bez řidiče, tzv. self-driving cars), kde se používají velmi rychlé učící a analytické algoritmy, používající jak okamžitá sensorická a multimodální data (včetně dat o chování a reakcích lidí v daném systému), tak data nasbíraná ve velkém množství takovými systémy v předchozím období.

- Interakce člověk–stroj

Úloha některých oblastí společenských a humanitních věd, opět ve spojení s informačními a komunikačními technologiemi, je významná i z hlediska systémů interakce mezi člověkem a strojem, která v kontextu Průmyslu 4.0 bude probíhat člověku bližším a přirozenějším způsobem. Multimodalita takové komunikace vyžaduje zapojení mnoha podoblastí umělé inteligence, zejména počítačového vidění, analýzy a syntézy obrazu, analýzy a syntézy jazyka a mluvené řeči, porozumění gestům, emocím, chování lidí ve stresových situacích a dalších. Přímé nové aplikace sociologie, psychologie a jazykovědy lze předvídat i v oblasti bezpečnosti – jak ekonomické, tak i ve vlastním smyslu bezpečnosti občanů a státu (sběr informací, zpravodajská a obchodní analytika na základě nestrukturovaných (textových) dat, analýza postojů a další oblasti). Řada přímých aplikací zejména ve službách navazujících na hlavní průmyslová odvětví a obchod bude rovněž využívat technologií vycházejících ze spojení informatiky a společenských a humanitních oborů – v oblasti komunikace se servisními centry, pro analýzu dodržování regulací (např. v oblasti ochrany osobních dat),

analýza produktivity lidských zdrojů ve službách, reklamy a prodeje apod. V evropském kontextu a jednotného digitálního trhu bude důležitá zejména aplikovaná jazykověda v oblasti automatického překladu a obecně multilingvální komunikace.

- Veřejný sektor

Průmysl 4.0 v sobě zahrnuje i efektivní státní správu na všech úrovních a veřejné instituce (veřejnoprávní média, zdravotní pojišťovny, NGO a další), pro jejíž modernizaci jsou klíčové rovněž téměř všechny oblasti společenských a humanitních věd. Technologická podpora e-governmentu, e-justice, e-zdraví, e-zdraví a dalších se neobejde bez interdisciplinárního přístupu za pomoci sociologie, politologie, ekonomie, etiky, jazykovědy, historie i filozofie.

- Virtualizace & globalizace

Využíváním principů Průmyslu 4.0 a rozšiřováním virtuálního prostoru, ve kterém se stírají hranice národních států, se tvoří další dimenze jak pro komunikaci člověka a stroje, tak pro mezilidskou interakci. Pojem globalizace tak dostává další rozměr. Úspěšnost v zavádění principů Průmyslu 4.0 je tedy do značné míry odvislá i od reflexe rozvoje kulturních a společenských modelů, které od sféry ekonomické nelze oddělit. Debaty o průmyslu 4.0 by měly vždy obsahovat společenskou dimenzi pro zajištění odpovědného a udržitelného rozvoje nejen české, ale i globální společnosti. Iniciativa Průmysl 4.0 je totiž především o změně ve stylu myšlení lidí – aktivních účastníků veškerých revolučních procesů. Bez adekvátního společenskovedního výzkumu se zde společnost neobejde.

3.2 Vazba na Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti

(shrnutí kapitoly dr. Marka Havrdy; celý dokument viz příloha)

I když v dnešním globalizovaném světě má stát v podmínkách malé otevřené ekonomiky jen limitované možnosti ovlivňovat konkurenceschopnost jednotlivých podniků, je z mezinárodních srovnání jednoznačně zřejmé, že právě oblasti, které stát přímo ovlivňuje či dokonce řídí (instituce, infrastruktura, školství, podpora výzkumu, atd.), mají klíčový (někdy dokonce devastující) dopad na konkurenceschopnost národní ekonomiky jako celku.

Vzhledem k potřebě zajistit konkurenceschopnost (českých subjektů a potažmo ČR jako celku) jakožto významný dlouhodobý cíl země je nezbytné, aby došlo k nastavení struktury a procesů pro sledování a následné využití inovací nejen v oblastech technologií, ale především v oblastech řízení veřejné správy a realizace veřejných politik. Součástí výzkumu by také mělo být aktivní sledování nově implementovaných nástrojů zejména vzhledem k inovacím ve veřejném sektoru a sociálním inovacím ve státech, které vedou žebříčky mezinárodní konkurenceschopnosti.

- Vztah aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu a SMK

Aplikovaný výzkum by mohl být zejména využit při hodnocení dopadů implementace navržených opatření. V souladu s principy evidence-based policy by tato hodnocení měla být prováděna jak pro regulatorní opatření (kde budou následně využity v rámci procesu RIA), ale i vzhledem k navrženým veřejně financovaným programům. Společenskovední a humanitní výzkum by také mohl zásadně pomoci definovat konkrétní opatření a kroky při realizaci SMK.

Dále by výzkum mohl být využit pro hledání nákladově-efektivních způsobů dosahování vytyčených cílů. V neposlední řadě je možné využít aplikovaný výzkum pro definice nejrůznějších metodik a souvisejících metrik (např. Key Performance Indicators [KPIs] veřejných služeb). Aplikovaný výzkum

je možné využít pro evidence-based policy na centrální úrovni a zároveň i pro podporu rozvoje území na místní úrovni (specifické přístupy pro urbanizované oblasti i krajinu).

Kromě evidence-based policy je samozřejmě třeba podporovat aplikovaný výzkum, jehož výsledky je možné transformovat v inovace uplatnitelné přímo na trhu např. vzhledem k využití humanitních věd v kreativních odvětvích. Pro obě tyto oblasti je pak vhodné sledovat prostřednictvím aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu trendy a jejich dopady na člověka a společnost.

Antropologické přístupy a přístupy typu design thinking jsou klíčové pro rozvoj nejen tzv. sociálních inovací v nejrůznějších oblastech (kromě Institucí se jedná především o Zdravotnictví, Vzdělání a Trh práce). Výzkum založený na těchto přístupech by mohl pomoci zkvalitnit a zefektivnit (tj. také zlevnit) poskytování veřejných služeb občanům i podnikatelům. Podrobněji viz část zabývající se sociálními inovacemi. Níže jsou identifikovány konkrétní možnosti uplatnění společenskovedního a humanitního aplikovaného výzkumu vzhledem k podpoře realizace schválené Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti.

1) Instituce

Celkově SMK přináší důležitý důraz na tzv. evidence-based policy. Jakékoliv veřejné intervence by měly být předmětem ex-ante a ex-post hodnocení. V této oblasti je nenahraditelná role aplikovaného společenskovedního výzkumu, a to zejména ve dvou oblastech. V rámci první se jedná o vytvoření kvalitních rámcových metodik, zejména vzhledem k hodnocení celospolečenských nákladů a užitků. V rámci druhé oblasti se jedná již o samotný výzkum (očekávaných) dopadů dané veřejné intervence v souladu s příslušnou rámcovou metodikou. Kvalita institucí má také přímou souvislost s dlouhodobým přetrváváním prostředí, které udržuje vhodné podmínky pro korupční jednání. Aplikovaný výzkum směřem k tomu, aby hodnocení veřejných výdajů bylo realizováno v souladu s metodami využívanými v soukromém sektoru (např. typu čistá současná hodnota) a sledování efektivity a výkonnosti např. prostřednictvím KPIs (key performance indicators) v jednotlivých oblastech, by mohl přispět ke změně současné situace. Antropologický a etnografický výzkum by mohl mít zásadní přínos pro to, aby poskytované veřejné služby byly maximálně ergonomické a současně se minimalizovala zbytečná administrativní zátěž.

2) Infrastruktura

Kvalita infrastruktury je jedním z klíčových předpokladů úspěšnosti ekonomiky a státu jako celku. SMK jasně poukazuje na potřebu koncepčního přístupu k plánování infrastruktury, z čeho vyplývá potřeba výzkumu s cílem definovat potřeby vzhledem k infrastruktuře v území a způsobům jejich nejefektivnějšího naplnění. Kromě oblastí výzkumu přímo souvisejících s SMK (viz níže) by bylo vhodné další výzkum zaměřit především na možnosti rozvoje veřejné a nemotorové dopravy. Další oblasti pro aplikovaný výzkum s potenciálním využitím pro aktualizaci SMK by pak mohly vycházet z celoevropské strategie Transport 2050.

3) Makroekonomická stabilita

V oblasti makroekonomické stability by těžiště podpůrného výzkumu mělo být zejména ve využití nástrojů behaviorální a "tradiční" ekonomie vzhledem k optimalizaci soustavy daní. Daňový systém by měl mít co nejmenší distorzní dopady a administrativní náklady. Potenciální změny a optimalizace je

T A Č R

pak vhodné zkoumat “behaviorálně”, tj. vzhledem k tomu, jak na danou změnu budou reagovat jednotliví aktéři (např. vyhnouti se placení vyšší spotřební dani tak, že daná spotřeba je částečně přesunuta do sousedních zemí).

4) Zdravotnictví

České zdravotnictví se bude muset zásadně adaptovat na demografickou změnu související se stárnutím populace. Optimalizace dlouhodobé sociální a zdravotní péče (care) a zajištění kontinua péče je klíčovým předpokladem pro dlouhodobou finanční udržitelnost celého systému. Pro zajištění efektivity je pak třeba optimalizovat úhradové mechanismy s využitím přístupu DRG (diagnosis related groups) a metod testování nákladů vzhledem k užitkům – Health Technology Assessment s vazbou na QALY (Quality Adjusted Life Years). Pro další rozvoj je pak třeba lépe analyzovat dostupná data o nákladech a výstupech jednotlivých léčebných postupů a následně specifikovat referenční postupy v rámci disease management programů.

Antropologický výzkum by mohl přispět k přechodu k tzv. patient-centered care, kdy jsou všechny služby soustředěny okolo daného pacienta a z jeho pohledu je „optimalizována cesta systémem“. Behaviorální výzkum je pak klíčový pro jakékoliv pokusy posílit prevenci a motivovat ke zdravějšímu zdravotnímu stylu.

5) Vzdělanost

Kvalitní vzdělání je jedním z nejdůležitějších předpokladů konkurenceschopnosti. Aplikovaný výzkum může přispět k posílení adaptability českého školství na dynamicky se měnící společensko-ekonomické prostředí. Kromě konkrétních výzkumných aktivit přímo vyplývajících z SMK popsaných níže by aplikovaný výzkum vzhledem k dopadům na člověka a společnost mohl přinést cenná vodítka jakým směrem a jakým způsobem je třeba vzdělávací soustavu reformovat.

6) Trh práce

V oblasti trhu práce by se aplikovaný výzkum měl zaměřit především na vytvoření podmínek pro zajištění tzv. flexicurity, která zajišťuje vhodnou kombinaci flexibility pro zaměstnavatele (což podporuje jejich konkurenceschopnost) s efektivní ochranou zaměstnanců a účinnými opatřeními aktivní politiky zaměstnanosti. Výzkum by se také měl zaměřit na vyhodnocování pilotního ověření vzhledem k potenciálním legislativním změnám i nástrojům aktivní politiky zaměstnanosti. Oblast trhu práce je také vhodnou pro vytváření a ověřování sociálních inovací zejména vzhledem k novým přístupům k aktivní politice zaměstnanosti ale i v souvislosti s potřebou sladit rodinný život a pracovní kariéru.

7) Finanční trhy

Kromě výzkumu zaměřeného na zvýšení efektivity finančních trhů (a zejména potřeby zvýšit dostupnost kapitálu pro rozvoj podniků a jejich inovativních záměrů) by se výzkum v oblasti finančních trhů měl zaměřit na negativní dopady veřejné podpory některých finančních produktů (životní pojištění, stavební spoření). Předmětem takového výzkumu by měly být nejen tržní distorze, které jsou takto vytvářeny, ale především dopady na jednotlivce a způsoby jak zvýšit ochranu spotřebitelů. Behaviorální výzkum by pak mohl přispět k porozumění, jak se spotřebitelé ohledně

různých produktů rozhodují a s cílem následně výsledky tohoto výzkumu využít pro zlepšení finanční gramotnosti.

8) Efektivnost trhu zboží a služeb a zkvalitňování charakteristik podnikání

V oblasti zlepšování podnikatelského prostředí by bylo účelné zaměřit výzkum na identifikaci zbytečné administrativní zátěže a navržení cesty její minimalizace. U každého typu administrativních povinností podnikatelů by mělo být testována její účelnost a náklady (na straně podnikatelských subjektů i státu) vzhledem očekávaným přínosům. Dalším výzkum by se pak mohl zaměřit (včetně pilotního ověřování) na možnosti motivovat a podporovat firmy při přechodu produkci s vyšší přidanou hodnotou.

9) Inovace

V oblasti podpory inovací je celá řada možností využití aplikovaného společenskovedního výzkumu pro netechnologické inovace, které by mohly být přímo uplatnitelné na trhu. Druhou specifickou skupinou výzkumné činnosti je pak výzkum zaměřený na efektivitu veřejné podpory VaV prostředí. Třetí oblastí je pak výzkum vzhledem k posílení role veřejných zadavatelů při nákupu inovativních produktů (innovative public procurement, procurement of innovations).

3.3 Vazba na národní a resortní strategické dokumenty

Program ÉTA umožní naplnit společenskovední a humanitní dimenzi celé řady národních a resortních strategických dokumentů. Jejich výběr byl proveden na základě rešerši a za spolupráce zástupců příslušných resortů v rámci evaluace programu OMEGA. V rešerši doc. Miroslava Hájka byly vybrány všechny cíle VaVaI z NPOV, k jejichž naplňování může přispět VaV spojený s prosazováním té které priority rešeršovaných národních a resortních strategických dokumentů. Aby byla rešerše všeobecně platná, byly vybrány všechny cíle VaVaI z NPOV bez ohledu na přípustnost jejich naplňování v programech TA ČR. (V rešerši se tedy objevují i cíle VaVaI z NPOV z páté a šesté priority – zdravotnický a bezpečnostní výzkum, které lze ovšem operací v excelovém souboru vyřadit.). Z uvedených aktivit vyplývá, že společenské a humanitní vědy mohou přispět k naplnění priorit především těchto národních a resortních strategických dokumentů:

1	Název strategie
2	Akční plán pro biomasu v ČR 2012–2020
3	Akční plán rozvoje inteligentních dopravních systémů (ITS) v ČR do roku 2020
4	Aktualizace Státní kulturní politiky na léta 2013–2014 s výhledem na roky 2015–2020
5	Bezpečnostní strategie ČR
6	Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011–2015
7	Dopravní politika ČR pro období 2014–2020 s výhledem do roku 2050
8	Exportní strategie ČR pro období 2012 až 2020
9	Koncepce bydlení České republiky do roku 2020

10	Koncepce podpory malých a středních podnikatelů 2014–2020
11	Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020
12	Koncepce veřejné dopravy
13	Koncepce zahraniční politiky ČR
14	Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce
15	Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR 2010–2017
16	Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013–2017
17	Národní inovační strategie ČR 2012–2020
18	Národní koncepce podpory rodin s dětmi (2008)
19	Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci České republiky
20	Národní strategie bezpečnosti silničního provozu 2011–2020
21	Obranná strategie ČR (2012)
22	Politika ochrany klimatu ČR 2009–2020
23	Politika územního rozvoje ČR (2008)
24	Státní energetická koncepce ČR 2010–2030
25	Státní politika v elektronických komunikacích – Digitální Česko v. 2.0 – Cesta k digitální ekonomice
26	Státní politika životního prostředí ČR 2012–2020
27	Státní program ochrany přírody a krajiny ČR 2009–2020
28	Strategie celoživotního učení ČR 2007–2015
29	Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR
30	Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020
31	Strategie sociálního začleňování 2014–2020
32	Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR
33	Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů
34	Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014–2020
35	Zdraví 21 – Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR

V rámci aktivit Projektu *Zefektivnění činnosti TA ČR v oblasti podpory VaVal a podpora posilování odborných kapacit organizací veřejné správy v oblasti VaVal* v rámci *Aktivity 1: Zmapování a posouzení významu výzkumu, vývoje a inovací ve strategických dokumentech veřejné správy* (KA1) došlo k vytvoření strategických map VaVal. Z výstupů činnosti této aktivity vyplývá, že strategií, koncepcí, politik, vizí rozvoje nebo plánů je v české veřejné správě je několik set, v resortech pak přibližně 150. Každé ministerstvo má obvykle 10–15 strategických dokumentů, v některých případech jich je i více jak 20. Pro tvorbu programu ÉTA je nutné znát priority jednotlivých subjektů, aby mohlo být posouzeno, jakým tématům mohou společenské a humanitní vědy přispět. Vřejné soutěže programu ÉTA tak budou zacíleny i na plnění potřeb dalších, resp. aktuálních resortních politik.

3.4 Vazba na Horizon 2020

Zaměření programu je vztaženo do souvislosti s cíli strategie Horizon 2020³. Zjištění, čím program může přispět k naplňování společných cílů je důležité nejen pro podporu inteligentního a udržitelného růstu EU, ale i pro vymezení programu ÉTA vůči veřejným soutěžím vyplývajících ze strategie Evropa 2020. Tím bude zajištěna jak komplementarita a návaznost vyhlášení veřejných soutěží v programu vůči Horizon 2020⁴, tak minimalizováno duplicitní financování výzkumných záměrů.

a) Člověk a společnost

- 3.1.1. *Pochopení determinant zdraví, podpora zdraví a prevence nemocí*
- 3.1.12. *Aktivní stárnutí, podpora nezávislého i asistovaného života*
- 3.1.13. *Posílení individuální péče o vlastní zdraví*
- 3.1.14. *Podpora integrované péče*
- 3.1.15. *Optimalizace účinnosti a výkonnosti zdravotní péče, redukce nerovností s využitím medicíny založené na důkazech (evidence based medicine), šíření správné klinické praxe*
- 3.1.2. *Rozvoj programů preventivních vyšetření a hodnocení náchylnosti k chorobám*
- 3.1.3. *Zlepšení dohledu a připravenosti zdravotnických služeb*
- 3.1.4. *Porozumění nemoci*
- 3.6.1. *Inkluzivní společnosti*
- 3.6.1. *Inkluzivní společnosti*
- 3.7.4. *Zajištění kybernetické bezpečnosti*
- 3.7.6. *Zajištění soukromí a svobody na internetu a posílení společenské dimenze bezpečnost*

b) Člověk a prostředí pro jeho život

- 3.2.1. *Udržitelné zemědělství a lesnictví*
- 3.2.2. *Udržitelný a konkurenceschopný agropotravinářský sektor pro bezpečnou, dostupnou a zdravou výživu*
- 3.3.1. *Snižování spotřeby energie a uhlíkové stopy prostřednictvím jejího inteligentního a udržitelného využívání*
- 3.3.7. *Zavádění energetických inovací na trh, úloha spotřebitelů*
- 3.4.1. *Úsporná a ekologická doprava*
- 3.4.2. *Lepší mobilita, méně dopravních zácp, zvýšení bezpečnosti*
- 3.5.2. *Udržitelné zacházení s přírodními zdroji a ekosystémy*
- 3.5.3. *Zajištění udržitelných dodávek neenergetických a nezemědělských surovin*
- 3.5.4. *Umožnění přechodu k zelené ekonomice prostřednictvím ekoinovací*
- 3.5.5. *Rozvoj komplexních a dlouhodobých systémů sledování životního prostředí a environmentálních informačních systémů*
- 3.6.1. *Inkluzivní společnosti*
- 3.6.2. *Inovativní společnosti*

³ Kol. aut. (2013): *Horizont 2020. Stručně o programu. Národního informačního centra TC AV ČR. Online: http://www.tc.cz/files/istec_news/tcav-brozura-horizont-2020-internet.pdf (poslední přístup 4. 5. 2014)*

⁴ Harmonogram lze zjistit na: [www. http://ec.europa.eu](http://ec.europa.eu) (European Commission> Research & Innovation> Participant Portal> Calls)

c) Člověk a ekonomika

- 2.1.1. *Informační a komunikační technologie*
- 3.6.1. *Inkluzivní společnosti*
- 3.6.2. *Inovativní společnosti*
- 3.6.3. *Reflexivní společnosti*

d) Člověk a společenský systém

- 3.1.10. *Lepší využívání zdravotnických údajů*
- 3.1.11. *Rozvoj vědeckých nástrojů a metod pro tvorbu zdravotní politiky*
- 3.3.6. *Účinné rozhodování a zapojení veřejnosti*
- 3.4.4. *Socioekonomický výzkum a scénáře vývoje pro tvorbu politik*
- 3.6.1. *Inkluzivní společnosti*
- 3.6.2. *Inovativní společnosti*
- 3.7.2. *Ochrana a zlepšení odolnosti kritických infrastruktur*
- 3.7.4. *Zajištění kybernetické bezpečnosti*
- 3.7.6. *Zajištění soukromí a svobody na internetu a posílení společenské dimenze bezpečnosti*
- 3.7.7. *Podpora EU politik pro vnitřní i vnější bezpečnost*

4 Vazba na programy VaVaI

4.1 Vymezení k programu BETA

Pro podporu uskutečnění resortních výzkumných potřeb realizuje TA ČR program BETA, a proto se jeví jako účelné rozdílnost obou programů na tomto místě osvětlit. Podpora z programu BETA probíhá v režimu veřejných zakázek. Nicméně podpora z programu ÉTA probíhá formou veřejných soutěží. Touto formou program ÉTA napomáhá narovnávat selhání trhu, resp. transferu znalostí a technologií v oblasti společenských a humanitních oborů.

Důvodem tohoto selhání jsou např. informační asymetrie, kdy veřejné subjekty postrádají znalosti nebo finanční prostředky pro opatření a převedení znalostí plynoucích ze společenských nebo humanitních věd metodik, směrnic, služeb, procesů, výrobků apod. A opačně, i když výzkumnice či výzkumníci si jsou vědomi nových možností řešení společenských výzev a reakcí na dynamické proměny společnosti, veřejná, nezisková a soukromá sféra těmito znalostmi nemusí disponovat a tím ani výstupy výzkumu vyžadovat. Vládní zásah v podobě veřejné podpory výzkumu, vývoje a inovací, který má za cíl stimulovat konkrétní subjekt k určitému chování, které by reflektovalo společenskovední a humanitní dimenzi v nových nebo inovovaných procesech, službách nebo výrobcích, a které je odlišné od chování původně zamýšleného, se zdá být nejučinnějším řešením uvedených selhání.

Hlavní rozdíly mezi programy BETA a ÉTA:

- Zatímco program BETA umožňuje naplnit konkrétní výzkumnou potřebu formou veřejné zakázky, a nahrazuje tak v jistém smyslu službu resortního výzkumu, program ÉTA napravuje informační asymetrii mezi odběrateli a poskytovateli výstupů formou veřejné soutěže. Tak

dochází k narovnání selhání trhu, resp. transferu znalostí a technologií mezi jejich poskytovateli a odběrateli.

- Zatímco výzkumné téma řešené programem BETA je formulováno zástupci resortů, program ÉTA umožňuje formulovat zaměření v rámci veřejné soutěže, resp. výzkumnými týmy.
- Zatímco odběrateli a uživateli výstupů z programu BETA jsou pouze resorty, výstupy plynoucí z programu ÉTA jsou využívány nejen resorty, ale i dalšími subjekty z řad veřejné, soukromé a neziskové sféry.
- Zatímco dopady projektů uskutečněných v programu BETA lze sledovat především v efektivitě státní správy, projekty programu ÉTA dopadají na celou společnost

Program ÉTA slouží národním a resortním strategickým dokumentům ze dvou hledisek:

- a) program může přispět k realizaci vybraných priorit národních nebo resortních strategií podporou transferu znalostí či technologií mezi poskytovateli a odběrateli výstupů výzkumu;
- b) program umožňuje etablovat prostředí evidence-based-policy, které je nezbytné pro realizaci, evaluaci a reflexi navržených opatření.

Zavedení principu bottom up při formulování výzkumných záměrů samotnými výzkumnými týmy umožní realizaci priorit budoucích politik, jejichž naplnění bude vyžadovat společenský a humanitní výzkum.

4.2 Návaznost na program OMEGA

(podkapitola vychází z přehledu připraveném Ing. Pavlem Komárkem)

Program ÉTA mj. vychází z aktivit uspořádaných za účelem změny programu OMEGA, na který program ÉTA navazuje. Nutnost změny programu OMEGA vznikla v průběhu druhé veřejné soutěže koncem roku 2013. Ukázalo se, že program, který byl připraven za pomoci odborníků v roce 2010, již neodpovídá jak svým zaměřením, tak objemem finančních prostředků, a hlavně současným potřebám.

Na základě závěrů kulatých stolů a navazujících rešerší byly definovány tyto body:

- I. Bylo zformulováno nové zaměření programu.
- II. Byla navržena nová struktura programu, kde byly navrženy čtyři tematické oblasti:
  - 1. Tematická oblast: Člověk a společnost
  - 2. Tematická oblast: Krajina a lidská sídla
  - 3. Tematická oblast: Konkurenceschopnost
  - 4. Tematická oblast: Veřejná politika a správa
- III. Byl navržen globální cíl programu a pro jednotlivé tematické oblasti byly formulovány cíle a dílčí cíle, na které byly navázány cíle dle Národních priorit orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (NPOV).
- IV. Byla navržena nová struktura výsledků programu. K původním výsledkům z RIV, které se týkají aplikovaného výzkumu, byly doplněny i ty, které jsou spíše typické pro základní výzkum

(A – audiovizuální tvorba, B – odborná kniha apod.), ale jsou významné pro společenskovední aplikovaný výzkum (rozšiřování mezi uživatele např. rozhlasovým či televizním vysíláním atd.). Dále byly identifikovány i výsledky, které se v RIV explicitně nevyskytují (jsou shrnuty pod výsledky typu „O“). Jedná se např. o studie proveditelnosti, datové struktury a datové soubory, didaktické metody a pomůcky, PC hry a trenažéry, algoritmy atd. Další formou výstupu mohou být umělecká díla či výstupy dle RUV (registr uměleckých výkonů)

Dne 27. 8. 2014 byl připraven návrh změny programu OMEGA, jehož hlavním cílem je dosažení příznivých podmínek pro všestranný a důstojný rozvoj člověka v měnících se podmínkách společnosti 21. století. Forma změny programu OMEGA jako prvního kroku pro přípravu programu nového (včetně navýšení prostředků a jeho prodloužení), byla navržena z následujících důvodů:

- Podpora společenskovedního výzkumu je v ČR zcela nedostatečná. Porovnáním výzkumných cílů dle NPOV, a to zejména u čtvrté priority „Sociální a kulturní výzvy“, bylo zjištěno, že většina výzkumných cílů není současnými národními programy podporována. Objem finančních prostředků je velmi nízký (řádově desítky milionů Kč ročně).
- Poznámka: Výsledky aplikovaného výzkumu v této oblasti mohou však významnou měrou přispět nejenom k udržitelnému růstu naší ekonomiky, ale zejména ke zkvalitnění života obyvatel.
- S nápravou tohoto nevyhovujícího stavu je potřeba začít co nejdříve. Veřejnou soutěž programu OMEGA, která je plánována na rok 2015, by bylo proto vhodné zaměřit již na výzkumné cíle, které vzešly ze široké odborné diskuse, včetně navýšení finančních prostředků.
- Prodloužení programu umožní zhodnotit dosavadní výsledky a připravit nový navazující program.

Dne 27. 11. 2014 byl návrh na změnu programu OMEGA předložen RVVI. Rada na svém 300. zasedání dne 19. 12. 2014 se změnou programu a navýšením finančních prostředků nesouhlasila. Požádala, aby bylo provedeno průběžné vyhodnocení stávajícího programu OMEGA.

4.3 Reflexe průběžného hodnocení programu OMEGA

Program na podporu aplikovaného společenskovedního výzkumu a experimentálního vývoje byl schválen usnesením vlády ze dne 19. ledna 2011 č. 56. Program OMEGA je zaměřen na podporu projektů, jejichž výsledky mají vysoký potenciál pro uplatnění v řadě oblastí celospolečenského života obyvatel České republiky. Hlavním cílem programu je posílení výzkumných aktivit v oblasti aplikovaných společenských věd a uplatnění výsledků těchto aktivit pro zvýšení konkurenceschopnosti České republiky, zvýšení kvality života jejich obyvatel a vyvážený socio-ekonomický rozvoj společnosti. Doba trvání programu se předpokládá v letech 2012 až 2017, tj. 6 let s celkovými výdaji státního rozpočtu ve výši 309 mil. Kč při průměrné míře podpory 80 %. První veřejná soutěž ve výzkumu, vývoji a inovacích v programu OMEGA byla vyhlášena dne 20. července 2011, druhá veřejná soutěž dne 16. ledna 2013.

Technologická agentura České republiky se začala zabývat otázkou možné změny programu OMEGA v průběhu druhé veřejné soutěže v prosinci roku 2013. Za tímto účelem byly v lednu následujícího roku svolány skupinové diskuse s expertkami a experty. Na žádost RVVI došlo k rozsáhlé interim

evaluaci programu OMEGA. Evaluační aktivity přešly v průběhu roku 2014 pod Projekt Zefektivnění v rámci pilotního ověřování metodiky TAFTIE⁵.

Tato metodika byla navržena pracovní skupinou TAFTIE⁶ zabývající se benchmarkingem dopadu, efektivity a účinnosti s cílem získat souhrnný přehled o dopadu, efektivitě a účinnosti inovačních agentur. Průběžné hodnocení programu se objevuje v určité fázi implementace programu a má za cíl změřit a informovat o dosažených výsledcích k určitému datu (k 30. 3. 2015). V souladu s užitou metodikou může pomoci určit, zda původní cíle jsou stále relevantní (Relevance programu) a zda je nutné upravit operační procesy programu (Efektivita programu). Tato studie je tedy více zaměřena na relevanci programu a jeho procesy, než na hodnocení jeho výsledků. Při tvorbě programu OMEGA nebylo obvyklé zpracovávat logický rámec programu či provádět komplexní ex ante analýzy, a tak relevantní a měřitelné indikátory programu za účelem jeho vyhodnocování tím pádem chybí.

V souladu s hlavními cíli průběžné evaluace tato analýza zjišťuje:

1. Co v programu OMEGA funguje – silné stránky programu.
2. Co v programu OMEGA nefunguje a jak to změnit – slabé stránky programu.

4.3.1 Přehled silných stránek programu OMEGA

- Tematické nastavení je považováno za aktuální a široké. Nejvíce naplňovanými specifickými cíli programu jsou: 1. zefektivnění politik a 2. udržitelný rozvoj společnosti a životního prostředí.
- Program je vhodným nástrojem pro podporu výzkumného potenciálu především dvou oborů dle CEP: 1. Ekonomie a 2. Řízení, správa a administrativa. Zapojují se i obory mimo společenské vědy, jako aplikovaná statistika, geografie nebo ochrana krajinných území aj.
- Program je atraktivním nástrojem pro podporu výzkumných aktivit především na veřejných vysokých školách a ve veřejných výzkumných organizacích (83,1 % všech účastníků, 147 subjektů), přičemž přispívá k prohlubování výzkumné spolupráce především s ministerstvy.
- Programem jsou naplňovány téměř výhradně priority NPOV č. 4 Sociální a kulturní výzvy (90 projektů) a č. 3 Prostředí pro kvalitní život (34 projektů), především pak cíle Funkční a efektivní veřejné politiky a správa (50 projektů) a Životní prostředí a zdraví (9 projektů).
- Ke dni 30. března 2015 úspěšně prošlo závěrečným hodnocením 45 z celkového počtu 46 projektů realizovaných v rámci 1. veřejné soutěže (u posledního projektu nebylo k uvedenému datu provedeno závěrečné hodnocení). Indikátor *podíl úspěšně ukončených projektů*, jehož hodnota byla při tvorbě programu stanovena na 80 %, byl v 1VS významně překročen.
- Program již v prvních dvou veřejných soutěžích podpořil o 25 % projektů více, než byl minimální předpoklad. Oproti předpokladu jsou projekty častěji řešeny ve spolupráci podniků a výzkumných organizací (15,6 % oproti očekávaným 10 %).
- Program již dosahuje stanovených hodnot aplikovaných výsledků programu: v ukončených projektech 1. veřejné soutěže bylo vytvořeno 106 aplikovaných výsledků, což představuje 64 % všech předpokládaných aplikovaných výsledků programu (140). Podle předpokladů (údaje o počtu a druhu

⁵ TECHNOLIS GROUP (2014): *Evaluation Reference Model For TAFTIE's Taskforce Benchmarking Impact, Effectiveness and Efficiency of Innovation Instruments*. Amsterdam.

⁶ TAFTIE je Evropská síť předních národních inovačních agentur (see.taftie.org)

výsledků ve smlouvě o poskytnutí podpory a v prvních dvou veřejných soutěžích) by měly být všechny indikátory naplněny.

- Většina parametrů programu jsou vyhovující, jmenovitě: maximální a minimální výše podpory, míra spoluúčasti a minimální doba řešení projektů.
- Dochází ke snižování administrativní zátěže postupnou elektronizací přihlášek, hodnotícího procesu a správy podpořeného projektu. Úroveň podpory manažerského týmu směrem k uchazečkám a uchazečům je hodnocena jako vyšší ve srovnání s ostatními poskytovateli.
- Metoda výběru návrhů projektu k podpoře je co do transparentnosti hodnocena řešitelkami a řešiteli kladně, rozsah přihlášky umožňuje vyhodnotit a vybrat kvalitní projekt. V rámci programu OMEGA dosahují hodnocení kvality odborných posudků ve srovnání s jinými programy účelové podpory TA ČR nejlepších výsledků.
- Hladký průběh v dosažení výsledků byl zaznamenán u druhů R (software) a N_{map} (specializované mapy). Program OMEGA přináší také řadu výsledků z RIV, které jsou hodnoceny jako užitečné a s potenciálem pro maximalizaci dopadů projektu, ale nejsou v programu uznávány.
- Výstupy projektů jsou nejčastěji šířeny pomocí osobních kontaktů (87 %) s budoucími uživateli výstupů. Těmito uživateli jsou převážně orgány veřejné správy.

4.3.2 Přehled slabých stránek programu OMEGA a doporučení

- Program OMEGA pokrývá v menším rozsahu některá témata budoucnosti v kontextu tzv. výzev 21. století. Mezi nejméně naplňované specifické cíle programu patří 1. české veřejné zájmy (6 projektů), 2. demografický vývoj (5 projektů) a 3. predikce ekonomického vývoje (4 projekty).
  - Doporučení: V rámci poslední veřejné soutěže by se podpora měla zaměřit převážně na výzkum vedoucí k pozitivním změnám sociální reality v kontextu výzev 21. století: společenské změny v kontextu nových technologií, médií a ICT; stárnutí populace; architektura & urbanismus; mobilita a konektivita; vzdělávání a civilizační kompetence; kulturní a kreativní odvětví, design a využití jeho metod pro inovace; inovativní státní správa a samospráva; moderní tvorba a evaluace politik a intervencí; digitalizace, informace a data apod.), a to za podmínky naplnění alespoň jednoho specifického cíle programu ve výzkumných tématech formulovanými formou bottom up (jak je již programem umožňováno).
  - Reflexe v programu ÉTA: Výše jmenovaná témata – výzvy a příležitosti 21. století – je možné podpořit v projektech VaVaI prostřednictvím programu ÉTA.
- V prvních dvou veřejných soutěžích program OMEGA oslovoval v nízkém rozsahu tyto disciplíny společenských a humanitních věd: Dějiny; Archeologie, antropologie, etnologie; Dokumentace, knihovnictví, práce s informacemi; Jazykověda; Písemnictví, masmédiá, audiovizí aj. Lékařské vědy (F) a Biovědy (E) podaly návrh projektu, ale projekty nebyly vybrány k podpoře.
  - Doporučení: Motivovat vzdělávacími a informačními aktivitami potenciální řešitelky a řešitele projektů nejen z řad všech oborů společenských a humanitních věd (resp. uměnověd), ale i z technických

a netechnických oborů k zapojení se do řešení celospolečenských výzkumných témat v rámci interdisciplinárních projektů a k podpoření synergie základního a aplikovaného výzkumu.

- *Reflexe v programu ÉTA: Program explicitně uvádí, že podpoří realizaci projektů, které jsou mezioborového nebo nadoborového charakteru; propojí výzkum technického a netechnického charakteru; umožní využití výstupů základního výzkumu k aplikacím. Tímto směrem bude nastavena i komunikační strategie programu a PR.*
- Neziskový sektor je v řešení projektů zastoupen sporadicky: OPS 6 subjektů (obecně prospěšná společnost); ZSP 3 subjekty (zájmové sdružení právnických osob, občanské sdružení, spolek) a jeden územně samosprávný celek (obec). V souvislosti s podpořenými projekty dochází k minimální spolupráci s neziskovými organizacemi, se sociálními zařízeními se subjekty pečující o životní prostředí nebo s poradenskými centry VaV (CTT).
- *Doporučení: Motivovat vzdělávacími a informačními aktivitami k zapojení státní samosprávy a neziskového sektoru, resp. institucionalizovaných zástupců různých segmentů společnosti (mladé lidi, seniory, tělesně znevýhodněné, ženy, cizince, občany, zaměstnavatele, LGBT komunitu, sociálně vyloučené skupiny, umělce, pacienty, drogově závislé apod.) do řešení socioekonomických výzev včetně obecné podpory propojování neziskového sektoru s výzkumnými organizacemi.*
  - *Zahrnout do formulace strategické podpory transferu technologií a znalostí i oblast propojování výzkumných týmů jak mezi sebou, tak s uživateli výstupů, včetně využívání vědomostí, dovedností nebo technologií vyplývajících ze výzkumu společenských a humanitních věd.*
  - *Reflexe v programu ÉTA: Program ÉTA je explicitně zaměřen na propojování výzkumných organizací společenských a humanitních věd s aplikační sférou, tedy s relevantními fyzickými osobami a právníckými osobami veřejného i soukromého práva, kterými jsou např. ústřední a jiné orgány státní správy a instituce jimi zřizované, územně samosprávné celky a instituce jimi zřizované, nevládní neziskové organizace, podniky, organizace, které zastřešují různé segmenty společnosti a dalšími subjekty působící v různých společenských oblastech.*
- V rámci programu OMEGA není naplňováno 18 cílů NPOV z prioritní osy 3 – Prostředí pro kvalitní život a 12 cílů NPOV z prioritní osy 4 – Sociální a kulturní výzvy. Stejně tak program OMEGA nepřispívá k naplňování prioritní osy 5 Zdravá populace.
- *Doporučení: Pro účely poslední veřejné soutěže programu OMEGA byl nalezen konsensus se zástupci resortů nad množstvím podporovaných cílů VaVaI z NPOV – Byly vybrány cíle VaVaI z PO 1 (Konkurenceschopná ekonomika založená na znalostech); PO 2 (Udržitelnost energetiky a materiálových zdrojů), PO3 (Prostředí pro kvalitní život); PO4 (Sociální a kulturní výzvy, s výjimkou podporovaných cílů VaVaI komplementárním programem NAKI II) a PO 5 (Zdravá populace).*
  - *Reflexe v programu ÉTA: Program ÉTA uvádí podpoblasti NPOV, které souvisejí s řešením výzev a příležitostí 21. Století prostřednictvím účelové podpory VaVaI.*
- Jako indikátory úspěšnosti projektu, resp. programu chybí kritéria dopadu programu (resp. projektů), která by lépe zhodnotila kvalitu a dopady výzkumu a tím i účelnost vynaložených prostředků.
- *Doporučení: Je nutné v rámci širší reformy systému hodnocení projektů a programů (resp. VaV v ČR) se zaměřit na motivaci k dosažení cílů výzkumu a maximalizaci jeho účinků a dopadů, resp. kvality.*

V tomto kontextu je vhodné pro potřeby poskytovatele (TA ČR) započít přípravu na sběr dat pro naplnění odpovídajících informací a indikátorů kvality, účinnosti a dopadů programů a definovat metody hodnocení dopadů (např. formou peer review, i zahraničního).

- *Reflexe v programu ÉTA: Implementace programu bude využívat výhod monitorovacího systému zahrnujícího několik typů indikátorů: Vstupů – vyjadřují hodnotu vstupů z různých zdrojů do programu; Kontextové – zaměřené na stanovení bazického stavu programu; Dopadové – zaměřené na stanovení hodnoty cílového stavu, resp. měření posunu sledovaného parametru v čase. (viz kap. Monitoring a evaluační rámec programu).*
- Překážkou hladkého průběhu implementace jsou časté změny vnitřních pravidel ve způsobu implementace programu, způsob externího zajištění programových dat a nedostatek pracovníků.
- *Doporučení: Efektivitě programu by napomohlo zlepšení výměny informací a komunikace u poskytovatele (TA ČR), a to horizontálně i vertikálně; ustálení pravidel a podmínek podpory, zvýšení efektivity spolupráce s externími dodavateli programových dat a navýšení počtu administrativních pracovníků manažerského týmu.*
  - *Reflexe v programu ÉTA: Uvedené doporučení bude reflektováno i při realizaci programu ÉTA.*
- Problematické je zajištění kvalifikovaných a objektivně hodnotících oponentek a oponentů v kontextu širší zaměření programu a různých typů projektů podávaných v rámci jedné veřejné soutěže. Negativně byl vnímán časový tlak při hodnotícím procesu a nekompatibilita užívaného informačního systému. Překážkou je i občasné nedodržování administrativních povinností ze strany členek a členů odborných poradních orgánů.
- *Doporučení: Hodnotící proces by mohl být efektivnější především v případě, že by došlo k vyhlášení tematicky ucelených veřejných soutěží pro usnadnění hodnotícího procesu, kde se dá předpokládat, že návrhy projektů budou co do tématu a zaměření na cíle a dopady konzistentní. Nutné je nadále klást důraz na zajištění fundovaných a objektivních hodnotitelek a hodnotitelů (resp. zpravodajek a zpravodajů) v oblasti společenských, humanitních i dalších oborů (např. v rámci interdisciplinárních projektů), odpovídajícím způsobem je motivovat k dalšímu vzdělávání a více se zaměřit na jejich technické proškolení v užívání informačního systému.*
  - *Reflexe v programu ÉTA: Hodnotící proces byl na základě uvedeného doporučení upraven.*
- Dosažení výsledku aplikovaného výzkumu definovaného v RIV často nezaručuje jeho využitelnost a naopak, užitečné a aplikovatelné výsledky společenských a humanitních věd často neodpovídají definici výsledků aplikovaného výzkumu v RIV. Některé společenské a humanitní vědy se do programu OMEGA nezapojují, neboť aplikace jejich výstupů neodpovídá uznávaným výsledkům dle RIV.
- *Doporučení: Po dobu platnosti metodiky a RIV by bylo vhodné rozšířit druhy uznávaných výsledků o souhrnnou výzkumnou zprávu (V_{souhrn}), o průmyslový vzor ($F_{\text{prům}}$) a o dokumenty koncepční povahy (H_{konc}) a patent (P). Dále by bylo vhodné rozšířit typy uznávaných výsledků (resp. upřesnit definice druhů výsledků stávajících), které jsou typické jako aplikačně zaměřené výstupy společenských a humanitních věd, a to zejména o didaktickou metodu, didaktickou pomůcku, diagnostickou psychologickou metodu, aplikace ICT (herní simulace a trenažéry, PC hra), mapovací/plánovací studii, světelný a zvukový design, dílo/artefakt, studii proveditelnosti, evaluační studii, start up/spin off, datové struktury a datové soubory, algoritmus a prototyp hardware a další.*

- Reflexe v programu ÉTA: Program ÉTA umožní dosahování i takových výstupů VaVal, které nejsou definovány v Metodice hodnoce resp. v RIV a které jsou zároveň typickými a žádoucími výstupy aplikovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací podávaných společenskými a humanitními vědami, resp. umožní vznik takových výstupů, které jsou vhodné k řešení výzev a využívání příležitostí v kontextu 21. století. Každý projekt VaVal bude přnášet nejméně jeden výstup ve formě výsledků RIV.
- Výsledky typu N_{met} (certifikované metodiky) a H (výstupy legislativní a nelegislativní povahy), jejichž uživateli jsou především ministerstva, mají největší problém s uznáváním, resp. uplatněním. Důvodem jsou na jedné straně nízká motivace k uplatnění výzkumných výstupů, „změny vlád a myšlení resortů“, které proběhnou v průběhu řešení projektu, na straně druhé pak nedostatečná komunikace s certifikačním orgánem (ministerstvy) a neodhadnutím možností řešitelského týmu takových výsledků dosáhnout.
- Doporučení: V případě dosažení výsledku N_{met} by poskytovatel (TA ČR), v souladu s doporučením RVVI, neměl schválit řešení projektu s předpokládaným výsledkem „certifikovaná metodika“, pokud není před uzavřením smlouvy/vydáním rozhodnutí o poskytnutí účelové podpory známa autorita, která vzniklou metodiku certifikuje⁷. V rámci poslední veřejné soutěže je dále nutné u výsledků druhu N nebo H zdůrazňovat potřebu zvýšené komunikace s orgány státní správy a samosprávy, pokud mají být uživateli výsledku (či certifikační autoritou), a to od samého počátku definování cíle projektu. Tuto komunikaci je nutné udržet i během řešení projektu.
  - Reflexe v programu ÉTA: Uvedené doporučení bude reflektováno i v programu ÉTA.
- Vzhledem k zaměření programu (témata společenských a humanitních věd) je problematická ztráta aktuálnosti zkoumaného tématu a tím i zájmu o využívání výstupu projektu. Lze se domnívat, že projekty se často nepřipravují s úmyslem vygenerovat aplikovatelný výsledek, nýbrž pro navýšení příjmu na výzkumné aktivity. Na straně druhé je nutno dodat, že spektrum uznávaných výsledků a pravidla jejich uznávání a možnosti využití nemotivují k aplikaci a k dosažení maximálního účinku a dopadu výzkumu.
- Doporučení: Aktivovat inovační potenciál ve společenských a humanitních vědách, resp. uměnovědách zaměřením se na vznik platformy pro setkávání nabídky a poptávky po výstupech výzkumu se socioekonomickým či socio-kulturním tématem a na podporu odpovídající infrastruktury pro výzkum orientovaný na uživatele (City Lab, Living Lab) a podporou souvisejících výzkumných metod (experimentální a behaviorální přístupy, Research by Design, Design Thinking, Systems Thinking, sociokulturní výzkum v jeho živé podobě, akční výzkum, komunální informatika, participativní designové metody apod.).
  - Podpořit sdílení velkoobjemových dat mezi výzkumnými týmy a organizacemi a s tím spojené případné odstranění legislativních bariér.
  - Efektivitě programu by prospěla změna metody hodnocení VaV spočívající v přenesení důrazu z kvantitativních aspektů na aspekty kvalitativní, resp. na aspekty výsledků a dopadů projektů

---

⁷ viz Doporučením RVVI k certifikaci metodik, které bylo schváleno na 291. zasedání Rady 14. února 2014

T A

Č R

(a potažmo programů), což by však vyžadovalo zásadní změnu systému hodnocení na celostátní úrovni včetně reflexe využití RIV.

- *Reflexe v programu ÉTA: Uvedené doporučení bude prosazováno i během životního cyklu programu ÉTA.*

5 Intervenční logika

Cílem programu je posílení výzkumných aktivit společenských a humanitních věd a uplatnění výstupů těchto aktivit v aplikační sféře v podobě nových nebo podstatně zdokonalených stávajících výrobků, postupů, procesů nebo služeb v oblastech

- člověk a společnost v kontextu dynamických společenských a technologických proměn a výzev 21. století
- člověk a prostředí pro jeho život v kontextu udržitelného rozvoje krajiny, regionů, měst a obcí a stavební kultury
- člověk a ekonomika pro objevení a rozvoj nových konkurenčních výhod a kompetencí v kontextu 21. Století
- člověk a společenský systém v kontextu

MODEL INTERVENČNÍ LOGIKY

Vstupy:

- Podpora státního rozpočtu na aplikovaný výzkum společenských a humanitních věd
- Neveřejné zdroje
- Administrativní náklady programu

Mechanismus vstupy – výstupy:

Motivační účinek pro uskutečnění výzkumu, který by bez podpory programu neproběhl nebo by se uskutečnil v podstatně menším rozsahu

Výstupy:

- Počet subjektů, které se díky podpoře začaly nově nebo intenzivněji zabývat výzkumem
- Počet výzkumných partnerství, které díky podpoře i) vznikly nově nebo ii) byly zintenzivněny
- Výdaje na výzkum, které by bez podpory nebyly vynaloženy
- Nové výstupy výzkumu, které by bez podpory nebyly vznikly (např. výstupy ve formě výsledků RIV)

Mechanismus výstupy – výsledky:

Výstupy výzkumu vzniklé za přispění společenských a humanitních věd jsou využívány v praxi v podobě nových nebo inovovaných výrobků, procesů a služeb.

Výsledky:

- Zvýšení počtu konkrétních nových nebo inovovaných výrobků, procesů nebo služeb
- Zvýšené zapojení společenských a humanitních oborů do inovačních aktivit
- Zvýšení mezioborové výzkumné spolupráce
- Zvýšení spolupráce mezi poskytovateli a uživateli výstupů projektu

Mechanismus výsledky – širší dopady:

Inovované výrobky, procesy a služby budou v praxi využívány aplikační sférou společenských a humanitních věd a vlivem jejich využívání poroste kvalita života člověka a společnosti v kontextu příležitostí a výzev 21. stol.

Dopady:

- Zvýšená kvalita života v důsledku vyšší připravenosti ke zmírňování hrozeb a využívání příležitostí plynoucích z nových výzev 21. století
- Zvýšená kvalita prostředí pro život člověka a společnosti
- Zvýšená kompetenční připravenost člověka a společnosti obstat v socio-ekonomických výzvách 21. století
- Zvýšená efektivita veřejné správy 21. století orientované na občana
- Zvýšení aplikačního a vyčerpání inovačního potenciálu společenských a humanitních věd

6 Zjištění výše alokace prostředků

6.1 Analýza absorpční kapacity

6.1.1 Definice absorpční kapacity

„Základní principy přípravy a hodnocení programů a skupin grantových projektů výzkumu, vývoje a inovací“⁸ vydané RVVI platné od 15. 3. 2015 a v účinnosti od 1. 1. 2017 definují. Metodický text hovoří o Analýze absorpční kapacity. **Výstupem této analýzy bude odhad počtu projektů či veřejných zakázek, které budou moci být financovány, z celkového počtu podaných návrhů projektů či přihlášek do veřejných soutěží.** Tato metrika je pro účely TA ČR již definována pod pojmem „úspěšnost“⁹. Obecné porozumění absorpční kapacity pro účely VaVaI bude velmi blízké pojetí strukturálních fondů (MMR; 2015) „Absorpční kapacita vyjadřuje míru schopnosti programu nebo subjektů (zejména potenciálních žadatelů) řádně využít prostředky poskytované z ESI fondů.“ Absorpční kapacita by měla vyjadřovat, jaké množství finančních zdrojů může být maximálně alokováno pro konkrétní účel systémového řešení formou veřejného intervenčního programu. Výsledné číslo by mělo reflektovat, kolik by činily roční náklady nového programu (ÉTA), pokud by všechny (očekávané) podané projekty uspěly (byly podpořeny).

6.1.2 Výpočet absorpční kapacity

Roční absorpční kapacita programu ÉTA; $AK = Pp * kt$

$Pp =$ Náklady sečtené z návrhů všech projektů podobného přecházejícího programu (OMEGA)

$k =$ koeficient šíře nového program (v tomto případě 1,365755x)

$k = CEP + NPOV + Subjekty$

$CEP =$ vývoj růstu podle CEP skupin + nové očekávané CEP skupiny

$NPOV =$ nové očekávané cíle

$Subjekty =$ Nové očekávané typy subjektů

$t =$ počet let financování podobného předcházejícího programu

Průměrně v programu OMEGA bylo ročně vynaloženo 435 019 000,- Kč. Aplikací koeficientu šíře programu bylo dosaženo **594 129 465,- Kč** ročně. Toto je „**absorpční kapacita**“ aplikovaného společenskovedního programu v gesci TAČR. Pokud uvažujeme finanční alokaci v období 2017–2023, tedy 7 let, maximální možná alokace prostředků je přibližně **4,2 mld. Kč**¹⁰. Je nutno zmínit, že ve

⁸ RVVI, 2015. Základní principy přípravy a hodnocení programů a skupin grantových projektů výzkumu, vývoje a inovací.

⁹ Úspěšnost – podíl podpořených projektů na 100 podaných projektů ; "Ú"= (počet podpořených projektů/počet podaných projektů)*100.

¹⁰ 4 158 906 256,- Kč

výpočtu není promítnuta rostoucí tendence. O rostoucí tendenci přihlášek bude krátce pojednáno na konci dokumentu. Po promítnutí tohoto rostoucího trendu očekávaná absorpční kapacita tvoří přibližně **7,5 mld. Kč**¹¹. Koeficient K je vypočítán na základě předpokládaného růstu projektů, rozdělených podle: CEPových kategorií, větší šíře CEP skupin, jiné struktury NPOV cílů a větší množství oslovených subjektů jiného typu (př. územně samosprávné celky). Graf 1 shrnuje silnou vnitřní dynamiku CEP kategorií. Díky koeficientu k je ve výpočtu tato vnitřní dynamika zachycena.

6.1.3 Předpokládaná alokace veřejných financí z prostředků TA ČR

Náklady projektů jsou však financovány Technologickou agenturou pouze částečně. Proto jsou ve finančních údajích projektů uvedeny kolonky „dotace“ a „náklady“. Z hlediska legislativního (1) je poměr uveden v dokumentu „Rámec pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací pod číslem (2014/C 198/01) uveřejněný v Evropském věstníku dne 27. 6. 2014.“ a v zákoně 130/2002 Sb.¹² Z reálné praxe vyplývá očekávaná efektivní míra podpory (2). V programu OMEGA byly náklady proplaceny Technologickou agenturou z 77,767 % v TD1 a z 78 % v TD2. Protože je absorpční kapacita uvažována v nákladech, aplikováním poměru jsme schopni vyčíslit potřebné zdroje Technologické agentury pro tento program a to za předpokladu stávajících pravidel podpory.

Předpokládaná alokace veřejných prostředků pro program ÉTA; VK = Dp * Pp * AK

Dp = Dotace programu

AK = Roční absorpční kapacita programu ÉTA

Výpočtem bylo dosaženo částky **462 728 822,- Kč** ročně. Toto je očekávané množství financí, které v případě vůle podpořit každý projekt bude TA ČR alokovat. Pro celé předpokládané trvání finanční alokace jde tedy **3,2 mld. Kč**¹³. Pokud bude, však zváženo kolik projektů prošlo hodnocením k podpoření, celková předpokládaná alokace je již nižší. V TD1 bylo podpořeno 100 % projektů doporučených k podpoře a v TD2 bylo podpořeno 86,3 % doporučených k podpoře. Objem vybraných (doporučených k podpoře) odpovídá roční částce **431 031 898,- Kč** a při extrapolaci pro trvání programu ÉTA tato částka činní **3 mld. Kč**¹⁴. Návrhy kvalitních projektů mají rostoucí tendenci, která následuje lineární trend. Pokud bychom tento rostoucí trend použili pro výpočet, částka popisující finanční alokaci TA ČR vhodných projektů k podpoření v celém programu ÉTA by tvořila **1 952 952 tis. Kč** a při aplikaci koeficientu šíře nového programu¹⁵ **2,7 mld. Kč**.

6.1.4 Předpokládaná úspěšnost

Podle definice základních principů RVVI absorpční kapacita je rovna úspěšnosti programu. Protože výhledově není možné zajistit tento ukazatel, bude vycházeno ze zkušenosti v programu OMEGA.

¹¹ 7 549 148 829 Kč, výsledek výpočtu: k * náklady celkem z tabulky 1

¹² Zákon č. 130/2002 Sb., zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. In: Sbírka zákonů, č. 211/2009. 1. 7. 2002.

¹³ 3 239 101 754,- Kč

¹⁴ 3 017 223 283,- Kč

¹⁵ Tedy za předpokladu, že všechny nově přilákané projekty budou dostatečně kvalitní na to aby byli doporučeni k podpoře

V první veřejné soutěži bylo podpořeno 37,3 % projektů z celkového počtu podaných přihlášek. V druhé veřejné soutěži bylo podpořeno 35,96 % projektů z celkového počtu podaných přihlášek. Proto pokud budeme situaci z minulosti extrapolovat, může být počítáno s podobnou úspěšností i programu ÉTA. To však závisí především na objemu alokovaných financí pro tento účel.

Tabulka 1 a Tabulka 2 popisují vývoj přihlášek projektů a finanční výše za předpokladu současného lineárního trendu.

Tabulka 1 Počet podaných návrhů projektů v programu OMEGA a očekávaný počet podaných návrhů projektů v programu ÉTA s předpokladem lineárního růstu. Koeficient K zde není aplikován.

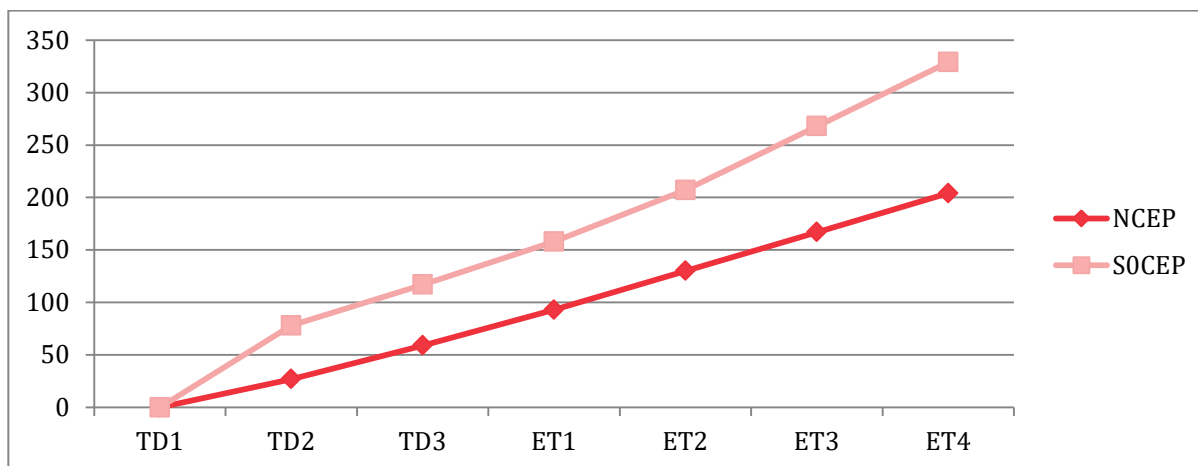
Veřejná soutěž (VS)	Počet projektů	Dotace¹⁶ (Kč)	Náklady celkem (Kč)
TD1	123	236 247 326	311 925 679
TD2	228	414 638 000	542 047 000
TD3	299	601 956 641	777 252 999
ET1	370	789 275 282	1 019 077 188
ET2	441	976 593 923	1 260 934 697
ET3	512	1 163 912 564	1 502 792 207
ET4	583	1 351 231 205	1 744 649 716
ET celkem	1 906	4 281 012 974	5 527 453 808

Tabulka 2 Lineární předpoklad růstu počtu projektů doporučených k podpoře na základě zkušenosti s programem OMEGA. Koeficient K zde není aplikován.

VS	Doporučené k podpoře	Dotace (tis. Kč)	Náklady (tis. Kč)
TD1	46	83 652	107 567
TD2	95	173 560	222 226
TD3	144	263 468	336 885
ET1	193	353 376	451 544
ET2	242	443 284	566 203
ET3	291	533 192	680 862
ET4	340	623 100	795 521
ET celkem	1 066	1 952 952	2 494 130

¹⁶ Ze všech návrhů projektů, které TAČR přijala

Graf 1 Nárůst projektů podle CEP rozdělení, NCEP = Přírůstek v nových CEP kategoriích, SOCEP = přírůstek ve starých (z TD1) CEP kategoriích

6.1.5 Reflexe výpočtu absorpční kapacity

Absorpční kapacita vyjadřuje, jaké množství finančních zdrojů může být maximálně alokováno pro konkrétní účel systémového řešení formou veřejného intervenčního programu. Výpočet absorpční kapacity programu ÉTA vychází ze zkušenosti programu OMEGA, na který program ÉTA navazuje. Absorpční kapacita navíc zohledňuje nové prvky specifické pro navazující program ÉTA (širší zaměření v cílech VaVaI z NPOV, očekávaný trend v nárůstu oborů CEP hlásících se do veřejné soutěže a cílené PR aktivity směrem k aplikační sféře společenských a humanitních věd s cílem zvýšit jejich motivaci v zapojování do projektů).

Metoda zvolená k výpočtu absorpční kapacity nicméně nedovoluje adekvátně zahrnout okamžik nasycenosti objemu příchozích návrhů projektů vzhledem k ohraničenému počtu výzkumných organizací. I když bylo k výpočtu použito několik kritérií, nepředstavují úplné spektrum vstupů, které mají vliv na absorpční kapacitu (jako např. neočekávaná nutnost provádění nákladnějších či dlouhodobých výzkumných projektů; neočekávané vstupy soukromých či neziskových subjektů do veřejných soutěží apod.). Šíře programu ÉTA je mimo jiné postavena na předpokladech navýšení účasti v nových CEP kategoriích a cílech NPOV, které dosud nebyly programem OMEGA naplňovány. Nelze dopředu odhadnout, že k takovému rozšíření dojde, ačkoliv to autoři programu předpokládají. I přes tato omezení se absorpční kapacita programu opírá o dostupná data a zkušenosti a poskytuje tak určitou představu o výši alokace prostředků na program podloženou empirickým základem.

Bude-li úspěšnost návrhů projektů obdobná jako v případě programu OMEGA, je absorpční kapacita za celé trvání programu ÉTA 3,9 mld. CZK, z toho státní dotace 3,2 mld. CZK. Za předpokladu trendu současného vývoje by absorpční kapacita program ÉTA mohla dosáhnout hodnoty 7,5 mld. CZK.

6.1.6 Použitá literatura

BALFOUR, Rosa a Corina STRATULAT, 2012. *The enlargement of the European Union*. Dostupné také z: <http://bit.ly/1g0n0uW>

GIDISOGLU, Sercan, 2006. *Understanding the 'Absorption Capacity' of the European Union*. Dostupné také z: <http://bit.ly/1N4iUN4>

COHEN, Wesley a LEVINTHAL, Daniel, 1990. "Absorptive capacity: A new perspective on learning and innovation", *Administrative Science Quarterly*, Volume 35, Issue 1 pg. 128–152.

RVVI, 2015. *Základní principy přípravy a hodnocení programů a skupin grantových projektů výzkumu, vývoje a inovací*.

ŠTĚRBA, Václav, 2006. *Budoucnost procesu rozšíření Evropské Unie*, studie č. 3.056

EMERSON, Michael, Senem AYDIN, Julia CLERCK-SACHSSE a Gergana NOUTCHEVA, 2006. *Just what is this 'absorption capacity' of the European Union?*. No. 113. Dostupné také z: <http://bit.ly/1IGU0Uc>

MMR, 2015. *Metodika řízení programů v programovém období 2014–2020*. E-mail: nok@mmr.cz

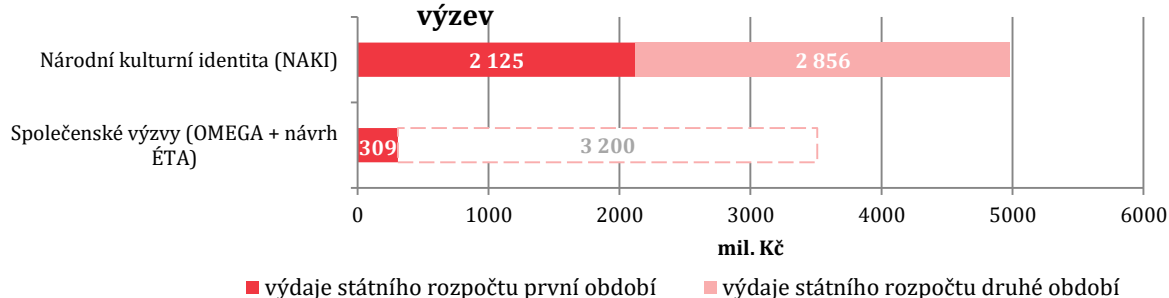
6.2 Podpora společenských výzev NPOV

Společenskovední nebo humanitní dimenze v tématech VaVaI je obsažena více či méně ve všech prioritních oblastech národních priorit orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Konkrétní společenské a kulturní témata pro VaVaI jsou formulované v NPOV v PO 4 – Sociální a kulturní výzvy (dále jen "PO 4") ve 26 cílech VaVaI.

V rámci PO 4 je národní kulturní identita již rozpoznána jako důležitá součást aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací. Na její řešení je alokováno 2,856 miliardy Kč z výdajů státního rozpočtu prostřednictvím Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity pro léta 2016–2022 (NAKI II) Ministerstva kultury České republiky. Program NAKI II pokrývá podoblasti 4.3.2. Národní, regionální a lokální identita a tradice a 4.3.3. Hmotné a nehmotné kulturní dědictví, tedy pět cílů VaVaI. Za současného stavu je pro naplnění pěti cílů VaVaI z PO 4 alokováno 2,856 miliardy Kč v programu NAKI II (425 mil Kč na jeden cíl VaVaI), zatímco pro zbývajících 21 cílů je určeno 309 mil. Kč z programu OMEGA (15 mil. Kč na jeden cíl VaVaI). (pozn. do tohoto výčtu nebyla započítána alokace státního rozpočtu ve výši 2,125 miliardy Kč z programu NAKI z let 2009–2015).

Zbývajících 21 cílů z PO 4 pokrývá dosud program OMEGA s celkovou alokací 309 mil. Kč z výdajů státního rozpočtu (v letech 2012–2017).

Výdaje státního rozpočtu na VaVaI v oblasti společenských a kulturních výzev

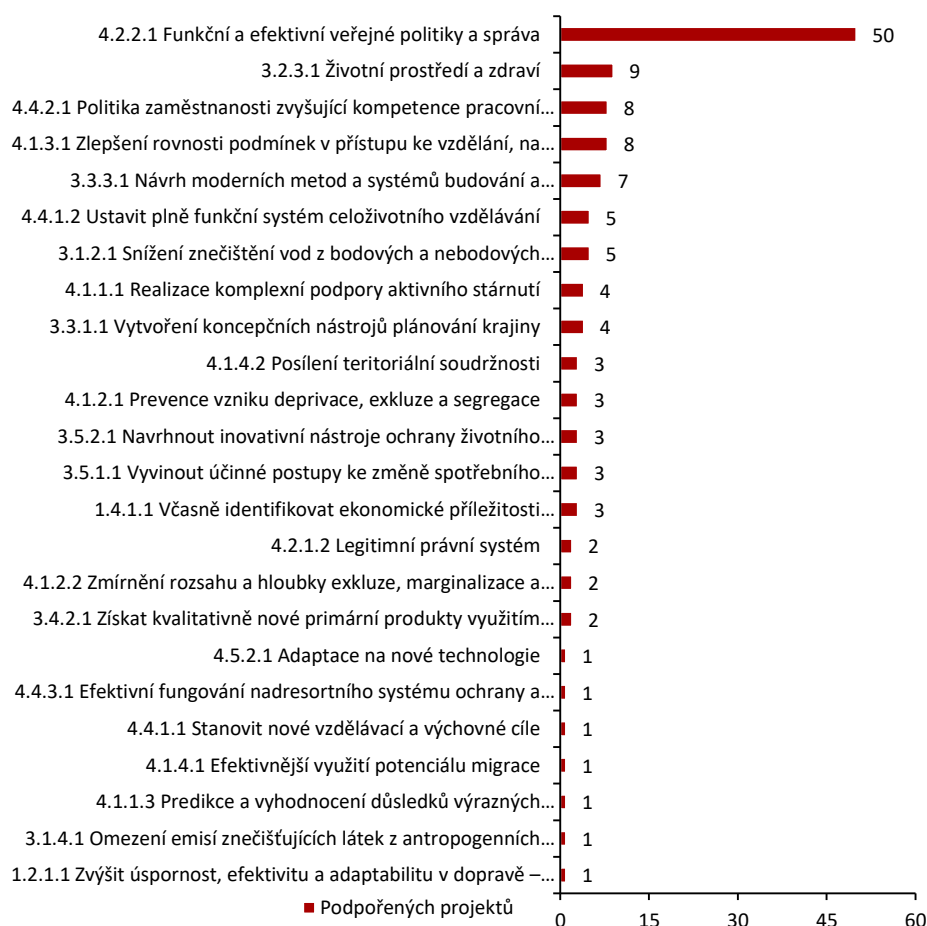
Z průběžného hodnocení programu OMEGA vyplývá, že po prvních dvou veřejných soutěžích 55 % všech podpořených projektů přispívá k jednomu cíli VaVaI z PO 4 (Funkční a efektivní veřejné politiky a správa). Nejméně jedním projektem je naplněno dalších 13 cílů VaVaI. Zcela nenaplněno zůstává 12 cílů VaVaI z PO 4 (mimo podoblasti náležející programu NAKI II).

Cíle NPOV PO3 a PO4 nenaplněvané programem OMEGA

PO4 NPOV
4.1.1.2 Zlepšení reprodukčního potenciálu populace zvýšením hodnoty rodiny ve společnosti a zefektivněním podpory porodnosti
4.2.1.1 Legitimní politický systém
4.2.1.3 Legitimní sociálně-ekonomický systém
4.3.1.1 Proměna základních etických principů života ve společnosti
4.3.1.2 Filosofická a sociologická reflexe vlivu médií na proměnu lidského života a formování společnosti
*4.3.2.1 Znalosti historie jako předpoklad uchovávání a pěstování národní, regionální a lokální identity, paměti a tradice v národním kontextu
*4.3.2.2 Zkoumání jazyka a literatury jako nástrojů pro uchovávání identity
*4.3.2.3 Tvořivá historická a teoretická reflexe umělecké tvorby
*4.3.3.1 Aktivní ochrana kulturního dědictví
*4.3.3.2 Recepce kulturního dědictví jako prostředku národního sebeuvědomění a státní reprezentace
4.3.4.1 Reflexe role náboženství v současné české společnosti a v globálním kontextu
4.5.1.1 Analýza účinků vědění v sociálním systému ČR

Pozn.: *Cíle VaVaI národní kulturní identity/Číselné kódy u cílu VaVaI udávají v pořadí: priorita - oblast - podoblast - cíl VaVaI.

Počet podpořených projektů podle cíle NPOV¹⁷, TD

Pozn.: Číselné kódy u cílu VaVaI z NPOV udávají v pořadí: prioritá – oblast – podoblast – cíl VaVaI.

Z výše uvedeného lze vyvodit, že důležitost přínosu aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu je v rámci PO 4 co do alokace veřejných prostředků uznána, ale podpora PO4 je rozprostřena nerovnoměrně, a některé cíle VaVaI nejsou naplňovány vůbec. K narovnání tohoto stavu přispívá program ÉTA, který navrhuje navýšit alokaci prostředků státního rozpočtu na VaVaI společenské a humanitní dimenze a zaměřuje se na celé spektrum příležitostí a výzev formulovaných v cílech VaVaI v PO 4 (s výjimkou podoblasti 4.3.2. Národní, regionální a lokální identita a tradice a 4.3.3. Hmotné a nehmotné kulturní dědictví) a dalším společenskovední a humanitní dimenzi nutné por naplnění cílů VaVaI v ostatních PO NPOV.

¹⁷ První číslice udává danou prioritní oblast dle uvedeného pořadí v dokumentu NPOV, následující 3 číslice definují vlastní cíl VaVaI, který je v dokumentu NPOV identifikován třemi číslicemi.

7 Monitoring a Evaluační rámec programu

7.1 Monitoring

(Autorem návrhu systému monitoringu programu je Ing. Stanislav Drápal, s přispěním kanceláře TA ČR)

Program na podporu aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ÉTA (dále jen „program“) je zaměřen na podporu globálního systému života lidí a široké škály faktorů, které ovlivňují jeho podmínky. Cílem programu je optimalizací vstupů zajistit optimalizaci dopadů na jednotlivé části široké sféry podmínek života lidí a zajistit tak udržitelný rozvoj tohoto komplexu podmínek ve vztahu ke společnosti jako celku i k jejím jednotlivým sociálním a jiným skupinám až po detail jednotlivce. Optimalizace vstupů znamená stanovení jak optimální výše jejich hodnoty vzhledem k výchozím podmínkám, tak také optimální a reálné stanovení dopadů. Monitorování dopadů pak znamená zhodnocení úspěšnosti realizace cílů programu či podprogramu, v případě průběžného monitorování také možnosti stanovení korekce jak vstupů, tak dopadů.

Složitost a rozsah společenského života lidí definovaný i tímto programem a potřeba měřit jak globální, tak strukturální údaje, vyžaduje definování účinného a efektivního monitorovacího systému. Ten by měl zajistit také možnost vyhodnocení jednotlivých aspektů jak v čase (porovnání bazických údajů a měření provedených v následujícím časovém horizontu), tak v prostoru (porovnání údajů od detailního územního celku, přes celostátní údaje až po údaje mezinárodního srovnání). Rovněž je třeba zajistit, aby monitorovací systém byl schopen měřit a hodnotit nejen globální údaje na mezinárodní a celostátní úrovni, ale také v dosažitelném detailu struktury podle území, sociálních a jiných skupin populace, věcných problémů atd.

Komplexnost společenského života lidí zahrnuje značné množství aspektů. Některé lze měřit objektivně (počet vytvořených pracovních míst, střední délka života, znečišťující látky v ovzduší), jiné lze vyjádřit jen jako kvantitativní škálu subjektivního hodnocení jednotlivých aspektů (pocit bezpečí na ulici, vstřícnost zdravotnického personálu k pacientům), další pak nelze hodnotit kvantitativně vůbec (celková spokojenost se životem, frustrace, ztráta iluzí). Z tohoto důvodu musí monitorovací systém najít v komplexním systému body, které svojí povahou vyjadřují kvantifikovatelné klíčové aspekty dílčích oblastí (zdraví, vzdělání, rozvoj demokracie, bezpečnost) a jsou jednoznačně měřitelné definovanými indikátory monitorovacího systému. Pro tyto indikátory také existují datové zdroje nebo je lze vytvořit jako součást realizace programu. Takoveto měřící body komplexu podmínek života lidí lze označit jako klíčové body měření stavu a vývoje.

7.1.1 Základní typy indikátorů

Celý monitorovací systém zahrnuje několik typů indikátorů, které jsou definovány v metodice celého programu, včetně účelu jejich užití. V zájmu harmonizace informačních systémů lze výraz „indikátor“ považovat za ekvivalentní k výrazu „ukazatel“. Jedná se především o tři základní skupiny indikátory, které jsou výše zmíněnou metodikou podrobně definovány:

1. Vstupů – vyjadřují hodnotu vstupů z různých zdrojů do programu
2. Kontextové – zaměřené na stanovení bazického stavu programu

T A Č R

3. Dopadové – zaměřené na stanovení hodnoty cílového stavu, resp. měření posunu sledovaného parametru v čase.

7.1.2 Metodika indikátorů

Vzhledem k využívání různých zdrojů dat pro cíle programu a podprogramů je naprosto nezbytné, aby všechny použité indikátory disponovaly popisem svých vlastností, tzv. systémem meta dat (angl. „Meta data system“). Minimální rozsah tohoto systému meta dat je již dán standardizovaným obsahem, vytvořeným TA ČR. Jedná se o následující schéma:

- Název indikátoru
- Definice/vysvětlení
- Jednotka měření
- Zdroj dat
- Udržitelnost zdroje v čase
- Metodické poznámky
- (použité klasifikace, číselníky apod.)
- Rizika
- Jiné poznámky a komentáře:

7.1.3 Indikátory a proměnné

Při používání indikátorů je nutno důsledně dodržovat rozlišení na:

Indikátor = popis metodického nástroje používaného pro monitorování jevů a procesů, který obsahuje především originální (jedinečný) název a definici. Žádné dva indikátory nesmějí používat stejný název nebo definici obsahu. Tím se zajišťuje jejich nezaměnitelnost a zabraňuje se nežádoucímu sledování stejného jevu či procesu pod různým označením (shoda obsahu, originalita názvu) nebo naopak sledování obsahově různých jevů či procesů pod jedním názvem. Systém meta dat by měl obsahovat další informace o každém ukazateli (viz šablona výše).

Při používání různých zdrojů dat s vlastními systémy meta dat je pak možné srovnávat, zda hledaný název indikátoru má požadovaný obsah nebo zda požadovaný obsah není pod jiným názvem indikátoru.

Proměnná = hodnota získaná měřením indikátoru v prostoru a čase. Má číselné vyjádření.

7.1.4 Zdroje dat

TA ČR sama o sobě nemá vlastní zdroje dat nebo jsou tyto zdroje minimální. Proto je zejména pro získávání dat u kontextových a dopadových indikátorů důležité stanovovat klíčové indikátory tak, aby bylo současně jasné, co bude sloužit jako zdroj proměnných. Tyto zdroje lze rozdělit do následujících skupin:

1. Vlastní zdroje dat TA ČR

V současné době se týkají především indikátorů vstupů. Tyto údaje se týkají finančních vstupů, které tvoří zdroj financování jednotlivých projektů a programů. Mohou být vícezdrojové. Proto tyto údaje

musí vyjadřovat jak strukturu prostředků na vstupu jako jsou osobní, věcné či investiční výdaje nebo náklady, tak strukturu zdrojů, ze kterých pocházejí. Tedy státní rozpočet, vlastní zdroje subjektů, které realizují programy, zahraniční zdroje apod. Tyto údaje TA ČR čerpá z vlastní evidence, případně z dat, která jsou vůči TA ČR povinny poskytovat subjekty, které realizují programy a projekty řízené TA ČR.

2. Externí zdroje dat

Tyto údaje slouží především jako kontextové a dopadové indikátory. Protože se týkají široké sféry všech oblastí života společnosti, vyžadují čerpání z celé řady dále popsaných zdrojových (institucionálních) oblastí. Tyto institucionální zdroje mohou být instituce tuzemské (např. Český statistický úřad, ministerstva), mezinárodní (např. Eurostat, OSN) nebo zahraniční (např. instituce z oblasti VaV, nevládní organizace). Konkrétně se jedná o následující typy datových zdrojů:

3. Státní statistická služba ČR

představuje nejširší zdroj dat ze všech oblastí života společnosti. Údaje jsou doloženy rozsáhlým systémem meta dat. Tento systém je založen na mezinárodních definicích indikátorů a mezinárodních standardech klasifikací a číselníků i používaných metod pro sběr a zpracování dat, vč. matematických metod dopočtů z výběrových na základní soubory statistických jednotek. Prostřednictvím Českého statistického úřadu (ČSÚ) je zajištěna jak stabilita zdrojů dat a jejich srovnatelnosti v čase, tak srovnatelnost v prostoru. ČSÚ je garantem toho, že používaná statistická metodika v ČR je plně harmonizována s metodikou evropského statistického systému (EU), který zajišťuje Eurostat – statistických úřad evropských společenství, jako organizační součást Komise EU. Do tohoto zdroje patří jak statistiky přímo realizované ČSÚ, tak statistiky realizované pracovišti státní statistické služby ministerstev.

4. Zdroje dat státní správy

ministerstva a jiné ústřední orgány státní správy (organizační složky státu) vytvářejí i jiné zdroje dat, které nespádají pod státní statistickou službu. Jedná se především o různé registry a statistiky, jejichž režim používání nelze realizovat podle legislativy státní statistické služby. Pro tyto datové zdroje zpravidla platí zvláštní právní předpisy – zákony nebo vyhlášky. Protože jsou často využívány ve vazbě na údaje státní statistické služby, vycházejí ze stabilní a mezinárodně harmonizované statistické metodiky státní statistické služby.

5. Samospráva

zpravidla využívá statistické údaje státní statistické služby a jiných datových zdrojů ústřední státní správy, pokud jsou členěny do územního detailu, potřebného pro daný stupeň samosprávy. Mohou si vytvářet i vlastní datové zdroje, vztahující se k území výkonu samosprávy a věcně k oblastem působnosti dané samosprávy. U těchto údajů nelze předpokládat ani stabilitu, ani metodickou srovnatelnost. Mohou však sloužit pro některé konkrétní podprojekty.

6. Nevládní organizace

vytvářejí i vlastní datové zdroje pro věcné oblasti, které jsou předmětem zájmu jejich činnosti. Jedná se zejména o genderovou problematiku nebo postavení různých menšin obyvatel. U těchto zdrojů může existovat absence meta dat vůbec nebo jejich metodická nesrovnatelnost s daty ze státní statistické služby a státní správy.

7. Komerční sféra

některé komerční subjekty disponují zdroji dat, které souvisejí s předmětem jejich činnosti. Například u distribučních společností jsou to registry odběratelů, nebo statistiky a analýzy trhu s jejich zbožím či službami. Tyto zdroje mohou být trvalejší povahy, ale také jednorázové. Metodicky často využívají data státní statistické služby, a proto u nich lze předpokládat úzkou vazbu na meta data tohoto datového zdroje.

7.1.5 Otevřenost monitorovacího systému

Monitorovací systém programu je otevřený. To znamená, že seznam ukazatelů není uzavřená množina. Proměnlivost faktorů, které působí na život lidí, je taková, že je nutno připustit, že nově vznikající programy a podprogramy budou vyžadovat nové indikátory. Tato potřeba však může vzniknout i u probíhajících programů, v důsledku vzniku neočekávaných změn prostředí. Dříve stanovené zejména dopadové indikátory mohou být, v důsledku významných turbulencí prostředí, doplněny o další. Z hlediska metodiky monitorovacího systému to znamená možnost doplnit seznam indikátorů o další, které budou odpovídat této potřebě.

7.1.6 Rizika

Součástí meta datové charakteristiky indikátorů je i položka „riziko“. V této položce by měla být uvedena rizika, která jsou v okamžiku popisu indikátoru známá nebo je lze předpokládat. Rizika jsou spojena především s možností zániku zdroje dat, změn metodiky – a tedy i obsahu – daného indikátoru, zneprístupnění zdroje dat atd. Například indikátor „počet obyvatel“ má po všech stránkách minimální rizika a lze počítat s jeho dostupností, obsahovou neměnností a dalšími žádoucími vlastnostmi pro uživatele v dlouhodobém horizontu. Ukazatele týkající se například daní mají vysoké riziko změny obsahu, protože dochází poměrně často ke změnám daňové legislativy a sazeb daní a tudíž je horší metodická srovnatelnost jak v čase, tak ale také v prostoru, a to zejména mezinárodním. U zdrojů dat od nevládních organizací či komerční sféry jsou vysoká rizika nestability zdroje z hlediska existence i obsahu, ale také rizika dostupnosti, například výraznou změnou podmínek čerpání dat (platby za tuto službu).

7.1.7 Hodnocení

Popis cílů programů obsahuje komplexní a všestranné vyjádření výchozí situace, včetně poznanych problémů. Dále pak záměry, které by měly být řešeny konkrétními programy a projekty s cílem dosáhnout řešení dílčích či komplexních programů. Tyto charakteristiky obsahují sdělení kvantifikovatelná i nekvantifikovatelná. To lze ztotožnit s vyjádřením statisticky změřitelná a nezměřitelná. Tyto dvě základní charakteristiky platí jak pro kontextové indikátory, popisující výchozí stav, tak pro dopadové (impact) indikátory, vyjadřující kvantifikovatelné výsledky realizace projektů. Nekvantifikovatelné komplexní charakteristiky jako jsou například „zlepšení fyzického i psychického zdravotního stavu obyvatel“ nebo „zvýšení podílu občanů na řízení společnosti“ nelze vyjádřit jedním indikátorem, protože takový neexistuje. Lze je však hodnotit zcela konkrétně tím, že jsou v těchto komplexních a složitě strukturovaných sférách, s celou řadou vnitřních interakcí, nalezena a pojmenována klíčová místa (krucialní body), které lze vyjádřit prostřednictvím konkrétních

kvantitativních a tedy měřitelných indikátorů. Na zdravotní stav obyvatel působí celá řada faktorů, které lze měřit. Například výdaje na zdravotnictví, vývoj kapacit daných počtem lékařů, kapacitou léčebných zařízení atd. Rovněž lze vyjádřit vývojem délky dožití (očekávané i skutečné), mírou úmrtnosti, strukturou indikovaných onemocnění i příčin úmrtí. To vše jsou dílčí měřitelné kruciální body, které mohou za určitou sféru komplexního cíle vyjádřit zcela kvantitativně, zda tento bod lze považovat za jednu z příčin výchozího popsaného problému a také za nástroj, který přispěl či nepřispěl k vyřešení daného problému. Souhrn správně zvolených kruciálních bodů může konkrétně a kvantitativně popsat výchozí stav a stejně tak dosažený výsledek a jeho příčiny. Volba kruciálních bodů musí vycházet z toho, aby skutečně popisovaly klíčová místa komplexního problému a současně byly zajištěny potřebné datové zdroje, které svými vlastnostmi popsanými v této metodice umožňují kontextuální i dopadové hodnocení. Datové zdroje tedy musí disponovat potřebným systémem meta dat, který dává záruku adekvátnosti údajů a tedy objektivnosti hodnocení. Současně je třeba zajistit právní dostupnost a užití těchto datových zdrojů a zvážit stabilitu jejich existence a neměnnosti metodiky.

7.2 Hodnocení programu

Technologická agentura v reakci na dokument schválený vládou ČR Základní principy přípravy a hodnocení programů a skupin grantových projektů výzkumu, vývoje a inovací navrhuje taktéž přibližnou strukturu a fáze hodnocení programu ÉTA. Hodnocení programu se bude primárně opírat o tzv. monitoring a samotné hodnocení programu. Monitoring programu je pečlivě popsán v předchozí kapitole. Tato část se soustředí právě na jednotlivé fáze hodnocení a opírá se o povinnosti vyplývající ze SME 26 – Řízení programů. Jako podpůrný dokument je využit metodický výstup projektu Zefektivnění Návrh využití referenčního modelu TAFTIE v podmínkách ČR.

- **Ex-ante hodnocení návrhu programu ÉTA**

Za ex-ante hodnocení návrhu programu lze považovat tento dokument včetně všech jeho příloh. Nejenže byl zpracováván za přítomnosti odborníků, ale po celou dobu přípravy byl také připomínkován hodnotiteli a analytiky TA ČR. Výsledkem jsou nejen kritické pohledy na některé kapitoly a části, ale také upřesňování směřování a cílení programu jako takového.

Způsob zpracování návrhu programu reflektoval požadavky na principy evidence-based policy, velmi detailně se zabýval návrhem a postupem tvorby programu dle metodiky Evaluation Reference Model In Search for a Benchmark of Impact, Effectiveness and Efficiency of Innovation Instruments, popřípadě návrhu využití této metodiky v podmínkách ČR.

- **Interim hodnocení programu ÉTA**

S ohledem na délku programu a počtu předpokádaných veřejných soutěží se jeví jako vhodné provést dvě průběžná hodnocení programu. Součástí každého hodnocení bude také analýza kontextu programu. Závěry a doporučení vhodná k nápravě, zlepšení programu a jeho administrace budou shrnuta v závěrečné zprávě. Rozsah hodnocení bude odpovídat rozsahu programu.

T A Č R

První hodnocení plánované na rok 2019 bude zaměřeno především na hodnocení vlastního fungování programu. Hodnocení bude mít spíše formativní charakter, přičemž hlavními oblastmi hodnocení bude funkčnost procesů spojených s programem (efektivita programu), dílčí naplňování cíů programu (relevance programu) a naplňování cíů NPOV. Cílem hodnocení je zjistit správné nastavení a naplňování programu, popřípadě zefektivnit program a tím maximalizovat dopady programu.

Druhé průběžné hodnocení plánované na rok 2022 by se mělo plně zabývat relevancí programu včetně hodnocení výstupů a výsledků. K dispozici již budou také data za ukončené projekty i celé veřejné soutěže. Charakter tohoto hodnocení bude vycházet z kombinace formativního a somativního hodnocení. Cílem hodnocení je zhodnotit průběh programu, jeho přínosy a nalézt a navrhnout případná doporučení, která by i v této pozdní fázi programu vedla ke zvýšení dopadů programu jako takového (i s ohledem na vyhodnocení implementačních plánů projektů).

- **Ex-post hodnocení programu**

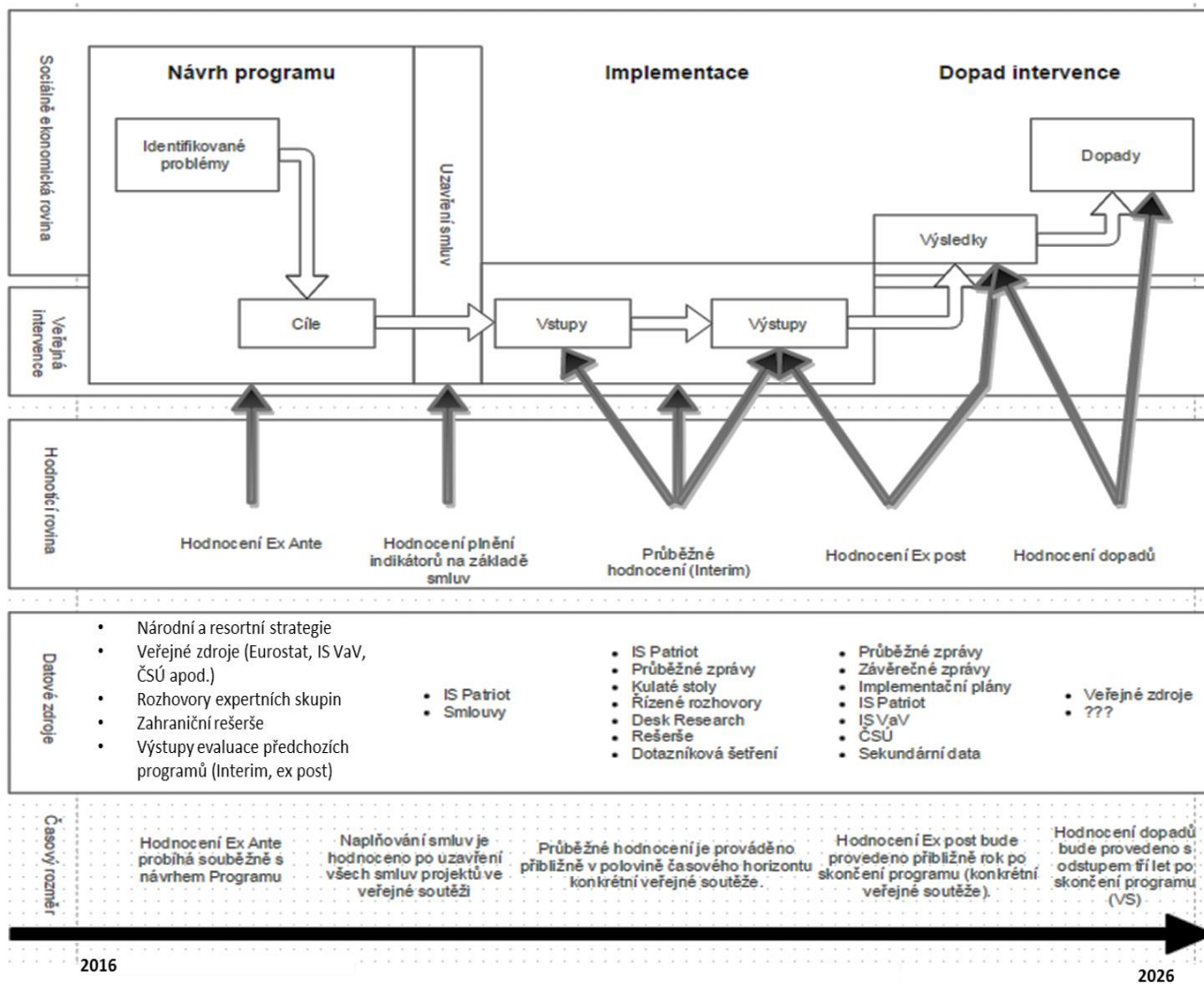
S ohledem na charakter programu, jeho zaměření a předchozí evaluační činnost se nejeví jako nutné provádět ex-post evauaci programu dvojstupňově. Proto lze spojit fázi hodnocení výstupů a výsledků programu se závěrečným hodnocením dopadů projektů.

Účelem této fáze je zhodnocení dopadů podpořených projektů. Hodnocení dopadů projektů bude probíhat po uplynutí dvouleté lhůty Implementačního a diseminačního plánu. Tato fáze hodnocení má za úkol informovat poskytovatele o výsledcích realizace výstupů projektu, o socio-ekonomických nebo jiných přínosech podpořeného projektu.

Toto hodnocení bude provedeno na základě průběžných zpráv o plnění Implementačního a diseminačního plánu, které bude příjemce povinen pravidelně, nejméně jednou za rok, předkládat.

T A Č R

Na úrovni programu budou hodnoceny jeho dopady s odstupem tří let po jeho skončení.

8 Rizika spojená s realizací Programu

- Negativně působící potenciální rizikové faktory v dosažení obecného cíle programu spočívají především v přetrvávajících informačních asymetriích, kdy – i přes existenci programu – poskytovatel výstupů výzkumu nenajde vhodného odběratele, a opačně, odběratel výstupů výzkumu není motivován k výzkumné spolupráci.
  - Způsob minimalizace rizika v programu ÉTA: Poskytovatel bude minimalizovat toto riziko PR aktivitami vedoucími k propojení poskytovatelů a odběratelů výstupů výzkumu společenských a humanitních věd.
- Dále lze rizika spatřovat v samotném prostředí výzkumných organizací, které za stávajících podmínek nemotivuje k orientaci výzkumných záměrů na potřeby odběratelů a na maximalizaci dopadů výzkumných projektů. I když je odběratel či poskytovatel výstupů výzkumu znám, riziko splnění cílů projektů může spočívat v rozdílných očekáváních o výstupech a výsledcích projektu.
  - Způsob minimalizace rizika v programu ÉTA: Poskytovatel bude minimalizovat tato rizika v rámci podpory a kontroly realizace projektu.
- Program je jedním z nástrojů pro řešení problémů a výzev vyskytujících se v socioekonomickém prostředí země. Možnosti programu, jak přispět k eliminaci celospolečenských problémů, jsou tedy omezené. To vyplývá ze skutečnosti, že na ovlivňování společenské situace se podílí celý socioekonomický prostor a podléhá jeho vývoji.
  - Způsob minimalizace rizika v programu ÉTA: Z toho důvodu má zaměření programu oporu nejen v nadřazených strategických a koncepčních dokumentech, které směřují k realizaci potřebných souvisejících systémových opatření (NPOV), ale i v řadě národních a resortních politik, které jsou v zaměření programu reflektovány.
- Na dosažení cílů programu mohou negativně působit další externí rizikové faktory, které jsou jen velmi obtížně nebo nejsou vůbec v době tvorby programu ovlivnitelné a identifikovatelné. Témata vhodná pro výzkum se mohou v čase měnit, přibývat nebo jejich prioritizace může kolísat.
  - Způsob minimalizace rizika v programu ÉTA: Poskytovatel toto riziko minimalizuje a) tematicky zaměřenými veřejnými soutěžemi, které tato rizika reflektují; b) umožněním definování projektů VaVaI výzkumnými týmy (bottom up).
- Metoda zvolená k výpočtu absorpční kapacity nedovoluje adekvátně zahrnout okamžik nasycenosti objemu příchozích návrhů projektů vzhledem k ohraničenému počtu výzkumných organizací. I když bylo k výpočtu použito několik kritérií, nepředstavují úplné spektrum vstupů, které mají vliv na absorpční kapacitu (jako např. neočekávaná nutnost provádění nákladnějších či dlouhodobých výzkumných projektů; neočekávané vstupy soukromých či neziskových subjektů do veřejných soutěží apod.).
  - Způsob minimalizace rizika v programu ÉTA: I přes tato omezení se absorpční kapacita programu opírá o dostupná data a zkušenosti a poskytuje tak určitou představu o výši alokace prostředků na program podloženou empirickým základem.

T A Č R

- Monitorovací systém programu je otevřený. To znamená, že seznam ukazatelů není uzavřená a před známá množina. Proměnlivost faktorů, které působí na život lidí, je taková, že je nutno připustit, že nově vznikající projekty budou vyžadovat nové indikátory.
- Způsob minimalizace rizika v programu ÉTA: Dříve stanovené zejména dopadové indikátory podpořených projektů mohou být, v důsledku významných turbulencí prostředí, doplněny o další. (Součástí meta datové charakteristiky indikátorů je i položka „riziko“. V této položce by měla být uvedena rizika, která jsou v okamžiku popisu indikátoru známá nebo je lze předpokládat. Rizika jsou spojena především s možností zániku zdroje dat, změn metodiky – a tedy i obsahu – daného indikátoru, zneprůstupnění zdroje dat atd. Například indikátor „počet obyvatel“ má po všech stránkách minimální rizika a lze počítat s jeho dostupností, obsahovou neměnností a dalšími žádoucími vlastnostmi pro uživatele v dlouhodobém horizontu. Ukazatele týkající se například daní mají vysoké riziko změny obsahu, protože dochází poměrně často ke změnám daňové legislativy a sazeb daní a tudíž je horší metodická srovnatelnost jak v čase, tak ale také v prostoru, a to zejména mezinárodním. U zdrojů dat od nevládních organizací či komerční sféry jsou vysoká rizika nestability zdroje z hlediska existence i obsahu, ale také rizika dostupnosti, například výraznou změnou podmínek čerpání dat (platby za tuto službu).)

9 Seznam příloh

Seznam příloh	
A. Průběžná evaluace programu OMEGA	
Příloha č. 1 – Výsledky analýzy statistických dat programu (51 strana)	
Příloha č. 4 – Výsledky dotazníkových šetření (řešitelky a řešitelé projektů; 50 stran)	
Příloha č. 5 – Výsledky rozhovorů (management programu a hodnocení projektů; 27 stran)	
B. Skupinové diskuse – kulaté stoly	
Příloha č. 2 – Výsledky skupinových diskusí nad SHV (8 kulatých stolů s výzkumnou obcí SHV, aplikační sférou SHV, podniky, resorty a AMU - RUV; 52 strany)	
C. Rešerše inovačního potenciálu společenských a humanitních věd	
Příloha č. 3 – Závěry k rešerším (konsolidace závěrů všech rešerší; 44 strany)	
C'. Zdroje pro rešerše SHV	
Příloha č. 6 – SHV a Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti (12 stran)	
Příloha č. 7 – Navázání priorit národních a resortních strategií na cíle VaVaI z NPOV (92 strany)	
Příloha č. 8 – Sociální inovace a možnost jejich podpory (19 stran)	
Příloha č. 9 – SHV – poznámky k rešerši K. Kadlečkové z roku 2008 (15 stran)	
Příloha č. 10 – Zahraniční dobrá praxe v podpoře SHV (43 strany)	

Přílohy jsou dostupné na webu www.tacr.cz ve složce program OMEGA.